

Vjerski turizam u republici Hrvatskoj

Jengić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:821705>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

MARIJA JENGIĆ

VJERSKI TURIZAM U REPUBLICI HRVATSKOJ
Diplomski rad

Pula, 18. rujna 2023. godine.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"

MARIJA JENGIĆ

VJERSKI TURIZAM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Diplomski rad

JMBAG: 0303072731 redoviti student
Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Selektivni turizam
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Ekonomija
Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, 18. rujna 2023. godine.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra
_____ ovime izjavljujem da je ovaj

Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima

te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da

je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj

visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu

Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sažetak

Religija i duhovnost oduvijek su bili temeljni elementi ljudskog iskustva. Još od davnina, hodočasnici su putem dugih putovanja posjećivali udaljene destinacije sa svetim mjestima kako bi zatražili pomoć, zaštitu, ili duhovnu utjehu od svojih zaštitnika. Ova tradicija putovanja iz vjerskih razloga i dalje traje, oblikujući pojam vjerskog turizma koji ima značajan potencijal, kako globalno, tako i u Republici Hrvatskoj. Hrvatska se ističe bogatstvom svetišta, osobito onih posvećenih Mariji. Osim toga, brojne legende povezane sa svetištima mogu se iskoristiti kao zanimljive priče u turističke svrhe. Sakralni objekti poput crkava i samostana, rašireni diljem zemlje i svijeta, predstavljaju izvrsne primjere kulturno-povijesne baštine i svjedoče o vjerskom karakteru i kontekstu različitih vremenskih epoha. Sve ovo ukazuje na potencijal koji vjerski turizam nosi sa sobom, pružajući priliku da se kulturna, povijesna i duhovna bogatstva Hrvatske podijele s posjetiteljima iz cijelog svijeta.

Ključne riječi: religija, vjerski turizam, hodočasnici, turizam, svetišta

Summary

Religion and spirituality have always been fundamental elements of the human experience. Since ancient times, pilgrims have embarked on long journeys to visit distant destinations with holy sites in order to seek help, protection, or spiritual solace from their patrons. This tradition of travel for religious reasons continues to this day, shaping the concept of religious tourism with significant potential, both globally and in the Republic of Croatia. Croatia stands out with the wealth of shrines, especially those dedicated to Mary. Additionally, numerous legends associated with these shrines can be utilized as intriguing stories for tourism purposes. Sacred structures like churches and monasteries, spread across the country and the world, serve as excellent examples of cultural and historical heritage, bearing witness to the religious character and context of various epochs. All of this underscores the potential inherent in religious tourism, offering an opportunity to share Croatia's cultural, historical, and spiritual riches with visitors from around the globe.

Keywords: religion, religious tourism, pilgrims, tourism, sanctuaries

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Vjerski turizam	2
2.3.1. Hodočašće	6
2.3.2. Tematski vjerski putevi	8
2.3.3. Masovna okupljanja	9
3. Potrebe i poticaji vjerskog turizma.....	10
3.2.1. Beatifikacija pape Ivana Pavla II.	16
3.2.2. Međunarodni festival mladih u Međugorju	19
3.2.3. Svjetski susret katoličke mladeži	20
4. Vjerski turizam u Republici Hrvatskoj.....	21
4.2.1. Islamski centar u Zagrebu.....	27
4.2.2. Saborna crkva Preobraženja Gospodnjeg u Zagrebu	30
5. Vjerski događaji u Republici Hrvatskoj	33
6. Turističko-vjerske destinacije u Republici Hrvatskoj.....	40
6.2.1. Pregled turističkog prometa svetišta Majke Božje Bistričke	46
6.4.1. Turistički promet Svetišta Gospe Sinjske.....	51
7. SWOT analiza vjerskog turizma u Republici Hrvatskoj	57
8. Zaključak.....	61
Popis literature	62
Popis slika.....	63
Popis tablica	63
Popis grafikona.....	63

1. Uvod

Vjerski turizam se može definirati kao oblik putovanja u kojem turisti nastoje zadovoljiti svoje vjerske i duhovne potrebe. Središnja točka ovog kretanja je posjeta hodočasnika svetim mjestima poput crkava, hramova i drugih vjerskih građevina, gdje njihova potrošnja u turizmu izravno doprinosi očuvanju kulturne i povijesne baštine. Vjerski turizam često se istražuje i nastoji razvijati unutar okvira kulturnog turizma. Smatra se da je ovaj pristup ili koncept razvoja djelomično opravdan, ali važno je imati na umu da se na taj način preklapaju turistički proizvodi, pri čemu vjerski turizam većinom predstavlja samo dio kulturnog turizma te ne ističe svoj potpun značaj. Postoje brojne prednosti paralelnog razvoja ovih selektivnih oblika turizma, no potrebno je posvetiti posebnu pažnju i napore kako bi svaki od njih bio razvijen kao samostalan i cjelovit turistički proizvod.

Glavna svrha istraživanja je dublje istražiti i analizirati značenje, obilježja i specifičnosti vjerskog turizma kao autonomnog selektivnog oblika turizma. Ovaj rad će se usmjeriti na razumijevanje ključnih karakteristika vjerskog turizma te kako se on razlikuje od drugih oblika turizma, posebice kulturnog turizma. Također će istražiti kako vjerski turizam doprinosi turističkoj industriji i što ga čini privlačnim za hodočasnike i turiste s duhovnim interesima. Kroz detaljnu analizu specifičnih aspekata ovog turističkog oblika, ovaj rad će pružiti bolji uvid u kompleksnost vjerskog turizma i njegovu važnost unutar cjelokupne turističke koncepcije.

Rad se sastoji od 8 dijelova od kojih je prvi Uvod u kojemu je naveden vjerski turizam i cilj rada. Naslov drugog dijela je Vjerski turizam u kojem je pojmovno određen, dok se u trećem dijelu navode potrebe i poticaji vjerskog turizma te su navedeni najvažniji vjerski događaji u svijetu. Četvrti dio pod naslovom Vjerski turizam u Republici Hrvatskoj govori o obilježjima vjerskog turizma, religije u Hrvatskoj. U petom poglavlju detaljnije se analiziraju vjerski događaji u Hrvatskoj, te u šestom dijelu pažnja se fokusira na turističko-vjerske destinacije, koja je razlika između turističke i vjerske destinacije te koje su najvažnije to. Na kraju, sedmi dio pod naslovom SWOT analiza vjerskog turizma u Republici Hrvatskoj prikazuje snažne strane, slabosti, prilike i

prijetnje vezane uz razvoj vjerskog turizma u Hrvatskoj. U Zaključku su doneseni najvažniji dijelovi ovoga rada.

2. Vjerski turizam

Vjerski turizam se počeo javljati već i u najranijoj povijesti, velik broj hodočasnika različitih religija i kultura, vođen strastima, mitovima, vjerovanjima i religioznim žarom, ali i znatiželjom i kulturnim nagađanjima, se kretao prema različitim svetištima.

Uz zdravstveni turizam, vjerski ili religiozni turizam se pojavljuje kao poseban oblik selektivnog turizma te se može definirati na različite načine. Prvenstveno se zasniva na duhovnim i religioznim motivima. No iako je jedan od najstarijih oblika turizma ostaje nedovoljno proučavano područje.

Ovo poglavlje će se detaljno baviti samom terminologijom vjerskog turizma kao i njegovom poviješću i razvoju. Također, navesti će se oblici te ih pobliže opisati.

2.1. Terminologija vjerskog turizma

Iako je *Vjerski turizam* najpopularniji pojam u mnogim državama/jezicima, postoje i drugi pojmovi, kao što su religiozni, duhovni, sveti ili hodočasnički. Svi navedeni termini održavaju različita lingvistička svojstva i procesa razmišljanja (Cerović & Zanketić, 2014, str. 21).

Vjerski turizam može se zamisliti kao način na koja se vjerska mjesta povezuju s potrebama posjetitelja. Jedna od definicija vjerskog turizma jest skup odnosa, uslužnih aktivnosti te potreba kojima se ispunjavaju kulturne, duhovne i socijalne potrebe vjernika koje potječu iz vjerskog opredjeljenja, to jest njihove vjere. Ali na turistički princip (Kesar, 2013, str. 7).

Naime, vjerski ili religiozni turizam uključuje posjećivanje svetišta, svetih mjesta, crkava, hramova, džamija, sinagoga te drugih mjesta koja se povezuju s vjerskim likovima, događajima ili tradicijama. Turisti posjećuju vjerske lokalitete kako bi

osnažili svoje duhovne veze, doživjeli povijesne i kulturne aspekte vjere. Također, sudjeluju u ceremonijama i ritualima te su u potrazi za transformacijom i osobnim rastom.

Turisti su vođeni željom za povezivanjem sa svetim prostorima, artefaktima i praksama koje imaju posebno značenje unutar svake vjere. Kao što je već navedeno, nije ograničeno na vjernike samo jedne religije; pojedinci različitih vjerskih opredjeljenja često putuju na vjerske lokalitete kako bi stekli uvid u druge vjere i kulture, potičući međuvjerski dijalog i razumijevanje (Vuković, 1990, str. 79)

Ovaj oblik turizma ima značajan utjecaj kako na turiste tako i na destinacije koje posjećuju. Turisti doživljavaju osjećaj ispunjenosti, osobnog rasta i duhovne obnove kroz svoje interakcije s vjerskim mjestima i zajednicama. Destinacije koja su popularna za vjerski turizam imaju koristi od povećane gospodarske aktivnosti, otvaranja radnih mjesta i očuvanja kulturno-povijesne baštine.

Međutim, to također donosi izazove povezane s prenapučenošću vjerskih mjesta, održivošću i mogućim sukobima između vjerskih i komercijalnih interesa.

Balansiranje očuvanja duhovne svetosti s potrebama turista i lokalnih zajednica središnje je razmatranje u razvoju vjerskog turizma.

2.2. Povijest vjerskog turizma

Povijest vjerskog turizma duboko je isprepletana s evolucijom ljudske duhovnosti, kulturnim običajima i željom za povezivanjem sa vjerom. Može se pratiti od davnih vremena kada su ljudi krenuli na putovanja do svetih mjesta. Često s namjerom traženja blagoslova ili iscjeljenja.

U drevnim civilizacijama kao što su Mezopotamija, Egipat, Rim i Grčka ljudi su hodočastili u hramove, svetišta i svete izvore kako bi tražili naklonost bogova i božica. Ta su putovanja bila motivirana vjerom u duhovnu moć tih mjesta i nadom u primanje božanskog blagoslova.

U vrijeme klasične antike, Grci i Rimljani su sudjelovali u vjerskim obredima i igrama koje su privlačile hodočasnike iz raznih dijelova zemlje. Na primjer, Olimpijske igre

nisu bile samo sportski događaj, već su imale i religiozno značenje jer su sudionici tražili naklonost bogova.

U srednjem vijeku došlo je do porasta vjerskih hodočašća. Kršćani su krenuli na putovanja do svetih mjesta kao što su Rim, Jeruzalem i Santiago de Compostela. Motivacija za putovanje su se razlikovale, od traženja oprosta za grijeha do ispunjavanja zavjeta. Camino de Santiago, hodočasnička ruta u Španjolskoj, postala je naročito popularna u to doba.

U razdoblju renesanse došlo je do ponovnog zanimanja za vjerska putovanja (posebno ih je zanimala vjerska umjetnost i arhitektura). Hodočasnici su posjećivali crkve, katedrale i druga vjerska mjesta kako bi vidjeli ljepotu ovih kreacija i iskusili povezanost s božanskim. (Vizjak, 1993.)

Moderno doba svjedočilo je rastu vjerskog turizma uz tehnološki napredak i povećanu globalnu povezanost (razvijanje načina putovanja, kao što su vlakovi, a i kasnije zrakoplovi), olakšalo je hodočasnicima da putuju do udaljenih svetih mjesta.

Vjerski turizam u novije vrijeme poprima i dodatne dimenzije izvan tradicionalnih hodočašća. Pojavili su se programi međuvjerskog dijaloga i kulturne razmjene koji putnicima omogućuju istraživanje vjerovanja, tradicija i običaja raznih religija, potičući veće razumijevanje i poštovanje među različitim vjerskim zajednicama. Također, kako se razvija vjerski turizam, turističke agencije su počele organizirati vođena putovanja prilagođena potrebama i željama hodočasnika i turista koja traže duhovna iskustva.

Međutim, vjerski turizam kao pojam se prvi put spominje 1952. godine kada Josip Srećko Vinjanin u svojoj knjizi „Turizam“ uzgredno govori o putovanjima prema svetištima kao obliku kretanja koji bi se mogli karakterizirati kao preteča turistička putovanja (Vinjanin, 1952, str. 31).

Tek 1980. godine Živadin Jovičić u svojoj knjizi „Osnove turizmologije“ govori o odnosu turizma i vjere te pobliže objašnjava samu njihovu vezu.

Konačno, 1993. godine Vizjak definira vjerski turizam te detaljno opisuje vezu između vjere i turizma. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 29).

Na kraju, kroz povijest vjerski turizam oblikovalo je mnoštvo čimbenika, uključujući vjerska uvjerenja, kulturne običaje, tehnološki napredak i društveno-političke promjene. Nastavlja se razvijati kao oblik putovanja koji nudi ne samo duhovno ispunjenje, već i mogućnosti za učenje i osobni rast.

2.3. Oblici vjerskog turizma

Iako vjerski turizam primarno privlači religiozne turiste, on je namijenjen i ostalim turistima. Destinacije vjerskog turizma privlače različite turiste; vjernike, znatiželjnike, pustolove i ostale ciljane segmente međunarodne turističke potražnje (Cerović & Zanketić, 2014, str. 30).

Stoga, vjerski se turizam pojavljuje najčešće u tri oblika: hodočašće, tematski vjerski putevi i masovna okupljanja.

Zbog utjecaja novih potreba, motiva i inicijativa za putovanjem pojavljuju se i novi oblici (Slika 1.).

Slika 1. Oblici vjerskog turizma

Izvor: Zanketić, P. Menadžment vjerskih događaja u turističkoj destinaciji, Opatija 2012. godina.; str. 20.

2.3.1. Hodočašće

Hodočašće je putovanje na sveto ili štovano mjesto (najčešće pješke) koje se često poduzima iz vjerskih ili duhovnih razloga. Bila su značajan aspekt ljudske povijesti i kulture, obuhvaćajući širok raspon vjera, tradicija i odredišta. Praksa hodočašća duboko je ukorijenjena u želji za povezivanjem s božanskim, traženjem blagoslova, primanjem duhovnog uvida ili ispunjavanjem vjerskih obveza.

Prema definiciji hodočašće je „*dinamičan element, strukturan, urođen u samoj vjeri i koji se tisućljećima razvijao kako bi odredio jednu vrstu duhovnog pročišćenja, s pomoću sakralnog puta do te mjere da povezuje čovjeka s božanstvom, a empirijski i mistički predstavlja cilj hodočašća.*“ (Cerović, 2015. godina, str. 13.)

Motivacija pojedinaca za hodočašćem može imati različite razloge:

- Zahvalnost
- Proslava vjerskog blagdana
- Molitva za oprost
- Molitva za pročišćenje
- Molitva za zdravlje
- Sudjelovanje na vjerskom obredu

Hodočasnika može obuzeti nekontrolirana energija, energija „potrebe“ te zbog toga je u potpunosti posvećen tom cilju. Tokom cijelog putovanja hodočasnika prati motivacija – većina ljudi želi doživjeti novi vjerski/duhovni doživljaj ili preobraženje. Odredišta na koja vjernici hodočaste su rodna mjesta svetaca, mjesta utemeljitelja religija ili mjesta umiranja svetaca. Također, kod kršćana, mjesta Gospinih ukazanja su jedna od hodočasničkih odredišta. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 54)

Hodočašće je jedna od omiljenih „aktivnosti“ vjernika jer:

- Čovjek koristi sve svoje sposobnosti (vizualne, emocionalne, motorne)
- Produbljuje i naglašava zajedničke veze (veze koje su veoma važan element u vjerskim emocijama)
- Učvršćuje kulturne, društvene i međunarodne veze (nadilaze granice rase, naroda)
- Naglašava vrijednost na vjerske uspomene

Na tom dugom putu, hodočasnici se zaustavljaju, kupuju, prodaju i sastaju s nepoznatim ljudima te izmjenjuju duhovna i materijalna dobra. U suvremenom svijetu postala je jedna od omiljena aktivnosti vjernika, današnje društvo obilježeno je intenzivnim kretanjem.

Slika 2. Elementi hodočašća

Izvor: Zanketić, P. Menadžment vjerskih događaja u turističkoj destinaciji, Opatija 2012. godina.; str. 21.

Nailazi se nekoliko elemenata kod hodočašća u kojem se ono razlikuje od drugih putovanja (slika br. 2.):

- Bliski susret sa božanstvom kojeg čovjeka čini drugačijim
- Najčešće dodir relikvija, poljubac slike, razgovor sa kipom
- Dovršavanje susreta sa prinošenjem dara, spomen zapisa
- Hodočasnik nosi neki sveti znak iz svetišta za uspomenu
- Sve to utječe na njegov život u budućnosti, iskustvo koje će ga poboljšati

Najveća svetišta koja najviše privlače hodočasnike jesu: Vatikan (središte je Katoličke crkve i njezinog poglavara – Pape), Masjid Al-Haram u Mekki (jedno od svetih mjesta u Islamu, te je obavezan za sve muslimane koji imaju mogućnost ga posjetiti), Varanasi u Indiji (glavni sveti grad hinduizma), Zlatni hram u Indiji (jedna od najljepših građevina Indije, u svetom gradu naroda Sikha) te Jeruzalem u Izraelu (Isusova domovina za kršćane). (Punkufer.hr, Pristup stranici srpanj 2023. godine)

2.3.2. Tematski vjerski putevi

Tematski vjerski putovi su specifične rute ili lokaliteti koji povezuju više vjerskih mjesta. Često su organizirani oko određene teme, povijesnog događaja, vjerskog lika ili aspekta duhovnosti. Ovi putovi vjernicima ili putnicima pružaju strukturirano putovanje koje nudi dublji uvid u njihovu vjeru, kulturno naslijeđe ili specifične religijske segmente. (Vukonić, 1990, str. 98)

Neki od najznačajnijih vjerskih puteva jesu:

- Via Dolorosa (Križni put); staza u Jeruzalemu koja je rekonstrukcija rute za

koju se vjeruje da je Isus prošao na putu do svog raspeća. Sastoji se od 14 postaja koje obilježavaju značajne događaje tijekom Kristove muke.

- Hodočašće sedam crkava (Kršćanstvo); u Turskoj ova hodočasnička ruta uključuje posjete sedam crkava spomenutih u Knjizi otkrivenja. Putovanje se poduzima kako bi se produbilo razumijevanje ranog kršćanstva.
- Hodočašće Shikoku (Budizam): Ova hodočasnička staza od 88 hramova kruži oko otoka Shikoku u Japanu, hodočasnici hodaju rutom kako bi stekli duhovne uvide i prosvjetljenje.
- Staza Inka do Machu Picchua (Duhovnost Anda): Iako nije religiozna u tradicionalnom smislu, ova staza do drevnog grada Machu Picchu u Peruu ima kulturno i duhovno značenje za andske zajednice.
- Stopama Martina Luthera (Protestantska reformacija): Ova ruta u Njemačkoj prati život i djelovanje Martina Luthera, ključne osobe protestantske reformacije.

Ove tematske vjerske staze nude strukturiran način na koji se vjernici mogu uključiti u svoju vjeru, naučiti o kulturnoj baštini i krenuti na putovanje osobnog i duhovnog rasta. Često spajaju elemente povijesti, duhovnosti i kulturnog istraživanja, obogaćujući iskustvo vjernika.

2.3.3. Masovna okupljanja

Masovna okupljanja u vjerskom turizmu odnosi se na velike događaje ili skupove koji okupljaju značajan broj ljudi sa zajedničkim vjerskim uvjerenjima ili duhovnim interesima. Ova okupljanja često su usredotočena na vjerske rituale, festivale ili proslave. Oni imaju kulturno, duhovno i društveno značenje za sudionike i zajednice koje ih ugošćuju. Mogu varirati od malih lokalnih događanja do svjetski poznatih festivala.

Najveća i najpoznatija masovna okupljanje:

- Kumbh Mela (Indija); jedno od najvećih vjerskih okupljanja na svijetu, milijuni hinduističkih vjernika okupljaju se na ušću svetih rijeka na ritualno kupanje za koje se vjeruje da čisti grijeh.
- Hadž (Saudijska Arabija); milijuni muslimana iz cijelog svijeta okupljaju se svake godine u Meki na hadždžu, što je obavezna obaveza za svakog vojno sposobnog muslimana koji si može priuštiti putovanje.
- Papine mise (u različitim zemljama); mise koje Papa slavi privlače velika mnoštva katolika, nudeći im priliku da prime blagoslove i svjedoče duhovnom vodstvu Pape.
- Proslave Diwalija (Indija i šire); festival svjetla, koji slave Hindusi, Jainisti i Sikhi, uključuje okupljanja obilježena ritualima, svjetlima i slavljima.
- Songkran festival (Tajland); ovaj tajlandski novogodišnji festival uključuje okupljanja gdje se voda simbolično koristi za čišćenje i pročišćavanje pojedinaca kao dio svečanosti.

3. Potrebe i poticaji vjerskog turizma

Izraz "religijski motiv" predstavlja složen i višeznačan koncept s obzirom na različite načine na koje se ovaj motiv izražava u kontekstu turizma. Stupanj religioznog uvjerenja varira među pojedincima i proteže se od potpunog odbijanja vjere i religijskog uvjerenja do izraženog vjerskog zanosa. Ova varijabilnost proizlazi iz činjenice da religioznost nije unaprijed utemeljena, već se razvija tijekom socijalizacije pod utjecajem društvenog okruženja. U ovom rasponu treba također razmotriti i različite stavove o religiji među korisnicima turističkih usluga. (Bahtijević, 1976. , str. 24)

Važno je razlikovati pojam religijskog vjerovanja i osobnih stajališta prema crkvi i njezinoj službenoj politici. Često se mišljenja prema crkvi, bila ona pozitivna ili negativna, reflektiraju na općenito mišljenje prema religiji. U današnje vrijeme, ta tendencija je posebno izražena i ima značajan utjecaj na religijska putovanja. Ovisno o dubini svojih religijskih uvjerenja, ljudi su spremni krenuti na putovanje, bilo da je riječ o kraćim ili dužim udaljenostima, čak i na vrlo daleka mjesta, kako bi zadovoljili svoje duhovne potrebe i osjećaje. Osnovna svrha takvih putovanja je udovoljiti vlastitim religioznim potrebama ili izvršiti čin koji je označen u okviru vjere. Različita sveta mjesta predstavljaju ciljeve tih putovanja. (Dugandžija, 1986., str. 100)

Sve češće su i putovanja vjernika koja se organiziraju zajednički, ponekad čak uz potporu i sudjelovanje Crkve. U ovim putovanjima, naglasak je na druženju vjernika, dok sam cilj putovanja ne mora nužno biti religijske prirode. Takva putovanja obično imaju turistički karakter, iako se često u itineraru nalazi posjeta različitim sakralnim objektima vlastite i drugih vjeroispovijesti, kao i drugim svetim mjestima i znamenitostima.

Ono što takva putovanja čini religijskim jest ispunjavanje određenih religijskih običaja i rituala tijekom dana. U okviru ovog tipa turističko-religioznih putovanja, posebno su značajna putovanja s ciljem posjeta različitim religijskim manifestacijama. Ovo je motivacija koja je osobito česta među katolicima koji sudjeluju u turističko-religijskim aktivnostima. (Vuković, 1990, str. 82)

3.1. Obilježja vjerskih događaja

Događaj predstavlja organizirani trenutak koji ima za cilj privući pozornost ljudi i okupiti kako kupce tako i turiste na jednom mjestu, tijekom određenog vremenskog razdoblja. Turisti teže potpunom doživljaju događaja – žele ga vidjeti, čuti, aktivno sudjelovati te iskusiti radost i zadovoljstvo koje iz njega proizlaze.

U kontekstu vjerskog događaja, posebna dimenzija duboko prožima ovu ideju. Vjerski događaji često nadilaze fizičko prisustvo i stvaraju emocionalnu i duhovnu povezanost. Uz privlačenje turista, vjerski događaji često imaju duboko ukorijenjen cilj širenja duhovnih vrijednosti i povezivanja zajednice vjernika. Tako, oni koji

sudjeluju ne samo da svjedoče događaju, već ulaze u intimnu interakciju sa svojim vjervanijima i, u slučaju religijskih manifestacija, s većim smislom i svrhom postojanja.

Napetost iščekivanja, zajedništvo u obredu, te uzvišeni trenuci koje donosi vjerski događaj često daju prisutnim turistima dublji doživljaj, nadilazeći puki turistički interes. U tom smislu, vjerski događaji imaju sposobnost povezivanja ljudi i obogaćivanja njihovih duševnih iskustava.

Vjerski događaju se mogu podijeliti na:

1. Vjerski događaji povezani sa vjerskim blagdanima (orijentirani su oko važnih vjerskih blagdana, te pripadaju u redovite vjerske događaje) :

- Tijelovo
- Vjerski događaji i manifestacije posvećeni Blaženoj Djevici Mariji i svecima zaštitnicima
- Duhovi
- Uskrs
- Advent
- Božić
- Veliki tjedan

2. Prigodni vjerski događaji (održavaju se povremeno), mogu se izdvojiti sljedeće :

- Križni put
- Susret mladih
- Procesije
- Tematski kongresi
- Pučke pobožnosti
- Hodočašća u svetišta
- Duhovna obnova

- Beatifikacija blaženika i kanonizacija svetaca

Događaji obično imaju skromno porijeklo, no uz napredak u organizaciji, izvrsne programe, privlačnost i učinkovit marketing, mnogi postaju značajni i dobivaju regionalnu dimenziju. U rijetkim slučajevima, neki čak dosežu razmjere mega događanja. No, mnoga događanja ostaju lokalna i manje, te takvima ostaju iz različitih razloga:

- Namjera organizatora
- Nedovoljna privlačnost programa
- Financijske ograničenosti
- Slaba reputacija
- Nedostatak ili slabi marketinški napori

Puno faktora igra ulogu u određivanju budućnosti događanja:

- Potencijal za rast
- Udio na tržištu
- Kvaliteta sadržaja
- Imidž
- Podrška zajednice
- Okruženje
- Ekonomski dobitak
- Održivost
- Relevancija

Kvalitetan i ciljani razvoj, podrška lokalne zajednice, okolina koja podupire, i ekonomska isplativost doprinose dugoročnoj uspješnosti događanja.

Neke manifestacije brzo prerastu lokalni okvir i postanu izuzetno relevantne na širem području, kao što je primjer Settimana Santa u Pugli. Zanimljiv program i dobra organizacija često mogu transformirati događanje u jedno od vodećih na regionalnoj razini. Definiranje granica događanja prema veličini nije jednostavno i često ovisi o

percepciji. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 153)

Ključni čimbenici koji određuju značaj događanja uključuju sljedeće:

- Prikladnost
- Održivost
- Mogućnost razvoja
- Udio na tržištu
- Kvaliteta
- Imidž
- Podrška zajednice
- Ekonomske koristi

Kako bi se ovakvi čimbenici precizno utvrdili, nužno je provesti kvantitativna i kvalitativna istraživanja usmjerena na samo događanje i njegovo okruženje. Ponekad nije moguće potpuno objektivno procijeniti sve navedene čimbenike, pa se ocjena veličine i značaja svakog pojedinog elementa temelji na subjektivnim procjenama organizatora i promatrača. Stoga, nekim događanjima može biti pridodan veći značaj ili manji značaj u odnosu na stvarne okolnosti.

Upravo ovakva dinamika čini proces vrednovanja događanja intrigantnim i raznovrsnim. Osim kriterija koji se kvantitativno mogu izmjeriti, subjektivni doživljaj i percepcija također igraju važnu ulogu u oblikovanju značaja i utjecaja događanja na zajednicu i okruženje.

Ova navedena kategorizacija se temelji na ugledu sadržaja programa, iako će kod nekih događanja i manifestacija biti izazovno precizno ih svrstati u određenu kategoriju. Osnovni principi koji leže u osnovi turističkih događaja su sljedeći (Cerović Z. , 2008., str. 125):

- Princip slobode: Pružanje slobodnog izbora programa, bez prisile ili nametanja.
- Princip aktivnosti: Poticanje aktivnog sudjelovanja turista u različitim turističkim programima.
- Princip jednakosti: Osiguravanje ravnoteže između ponude i potražnje,

uzimajući u obzir različite mogućnosti i potrebe.

- Princip primjerenosti: Prilagodba programa sudionicima prema njihovim godinama, znanju i drugim faktorima.

S obzirom na navedeno, razlikujemo sljedeće vrste turističkih događaja - programa (Cerović & Zanketić, 2014, str. 154.):

a) Ponuđeni vjerski događaji - predstavljaju bitan segment sveukupnog turističkog aranžmana. Često se nude kao sastavni dio paketnog aranžmana, zajedno s raznolikim drugim uslugama putovanja. Organizator putovanja pažljivo integrira ove vjerske događaje u itinerar, pružajući tako cjelovito iskustvo koje obuhvaća više aspekata putovanja. Ova sveobuhvatna organizacija je temeljni dio šireg putničkog programa, oblikujući suštinsko iskustvo koje agencija nudi svojim klijentima. Sve skupa, ovi programi ne samo da dodaju dubinu vjerskom doživljaju, već i doprinose kompletiranju ukupnog putničkog iskustva.

b) Mogući vjerski događaji - pružaju se kao opcije dostupne na licu mjesta. Ako je to po želji turista, oni se mogu uključiti u itinerar kada turist stigne na destinaciju ili objekt. Važno je napomenuti da ovi događaji uvijek ostaju u okvirima organizacije putničke agencije ili agenata koji su koordinirali putovanje. Konkretni događaji biraju se naknadno, ali unutar ponude istog organizatora ili njegovih lokalnih suradnika, koji su dogovoreni ugovornim aranžmanima.

Ova fleksibilnost omogućuje putnicima da prilagode svoje iskustvo prema svojim sklonostima i trenutnim interesima. Putnici mogu na ovaj način dodatno obogatiti svoj vjerski doživljaj i istražiti različite aspekte destinacije uz podršku pouzdane organizacije.

c) Slobodni vjerski događaji - predstavljaju priliku za putnike da samostalno odaberu i sudjeluju u događajima ili programima, bilo da ih odaberu unaprijed ili na licu mjesta. Važno je napomenuti da turistička agencija ili njen animator na destinaciji ne nude ove programe kao dio svoje ponude, već putnici imaju potpunu slobodu izbora. Ovi programi nisu uključeni u paket aranžman agencije, već se odabiru od

strane putnika od drugih organizatora putovanja, iako to nije obavezno.

Ovakvi događaji omogućuju putnicima da dodatno obogate svoje iskustvo vlastitim interesima i željama. Može se dogoditi da se takvi programi slučajno ili namjerno odaberu izvan okvira prvobitnog putovanja, čineći tako putovanje još dinamičnijim i bogatijim različitim vjerskim doživljajima. Ovaj pristup omogućava putnicima da istraže različite događaje na osobnoj osnovi, često doprinoseći jedinstvenosti i bogatstvu njihovog vjerskog iskustva.

3.2. Vjerski događaji u svijetu

Nekoliko vjerskih svečanosti ističe se ne samo među vjernicima, već i privlači brojne znatiželjnike i sudionike različitih vjerskih uvjerenja zbog svojeg posebnog ugođaja i drevnih rituala. U nastavku će se pružiti prikaz značajnih vjerskih događanja u svijetu: Beatifikacija pape Ivana Pavla II., Međunarodni festival mladih u Međugorju i Svjetski susret katoličke mladeži.

3.2.1. *Beatifikacija pape Ivana Pavla II.*

Beatifikacija predstavlja odobrenje za ograničen oblik štovanja blaženika sve do njegove eventualne kanonizacije. Proglasivši nekoga svetim, vrhovno crkveno Učiteljstvo donosi konačnu presudu o njegovoj svetosti i uvodi njegovo štovanje u čitavu Crkvu. Primjer toga je svečanost beatifikacije pape Ivana Pavla II., rođenog kao Karol Jozef Wojtyła, koja se održala drugu uskrсну nedjelju, poznatu kao Nedjelju Božanskog milosrđa, 1. svibnja 2011. godine. Ovaj događaj započeo je grandioznim molitvenim bdijenjem u rimskom Circusu Maximusu, na kojem je okupljeno mnoštvo od stotina tisuća ljudi.

Uoči beatifikacije pape Ivana Pavla II., u Italiji su bile poduzete iznimne sigurnosne mjere. Na sam događaj pristigli su deseci stranih državnih izaslanstava, više od 60 predsjednika država i vlada, a oko milijun vjernika. Ovaj svečani trenutak obilježili su najviši vjerski dužnosnici i najbliži suradnici Vatikana. U sklopu ceremonije, tijelo pape Ivana Pavla II. izvađeno je iz kripe i preneseno u grob Sv. Petra unutar

vatikanskih katakombi. Lijes s ostacima bio je postavljen pred glavnim oltarom Bazilike sv. Petra, gdje su vjernici imali priliku prisustvovati misi i obići tijelo blaženika. Nakon toga, ostaci su premješteni u novu grobnicu ispod oltara u kapelici koja se nalazi ispod Michelangelove skulpture.

Iz njegove rodne Poljske prema Vatikanu krenuli su deseci tisuća ljudi, odašiljući snažnu poruku odanosti i poštovanja.

Tijekom njegovih 26 godina pontifikata, Karol Wojtyła je stekao iznimno visoku popularnost među vjernicima. Njegova prisutnost bila je osjećana tijekom njegova života, a ta privrženost ostala je i nakon njegove smrti. Svi ti čimbenici, zajedno s njegovim glasom svetosti, bili su presudni za započinjanje kauze za njegovo proglašenje blaženim i svetim. Čak i prije isteka šest godina od njegove smrti, uz dopuštenje njegova nasljednika, pape Benedikta XVI., proces beatifikacije i kanonizacije je krenuo. Ključan element za ovaj proces bilo je priznato čudo.

Kongregacija za kauzu svetih odobrila je prvo čudo u kontekstu Ivana Pavla II. To je potvrdilo da je francuska redovnica Marie Simon-Pierre čudesno ozdravila od Parkinsonove bolesti upravo zahvaljujući zagovoru pape Ivana Pavla II., koji je i sam patio od te bolesti. U skladu s crkvenim pravilima, za beatifikaciju je potrebno priznato čudo, dok je za proglašenje svetim potrebna potvrda dva čuda. Ova svjedočanstva svjetlosne transformacije dodatno su utkana u vjerničku povezanost s njim, čineći beatifikaciju i kanonizaciju Ivan Pavla II. posebno značajnima za katolički svijet.

Papa Ivan Pavao II. posvetio se pisanju triju enciklika koje su se bavile važnim socijalnim pitanjima: "Laborem Exercens", "Sollicitudo rei socialis" i "Centesimus Annus". Njegova predanost tim temama ukazuje na njegovu duboku brigu za dobrobit društva.

Njegova angažiranost išla je i dalje od pisanja enciklika. Bio je poznat po svom snažnom zalaganju za mir, poticanju međureligijskog dijaloga i izražavanju iskrenih molitava za oprost za strahote koje su se dogodile u ime Katoličke Crkve. Papa Ivan Pavao II. ostat će zauvijek upamćen kao prvi papa koji je koračao u džamiju i sinagogu, gdje je izrazio svoju duhovnu povezanost i razumijevanje s drugim vjerskim zajednicama. Također, njegov čin molitve pred Zidom plača u Jeruzalemu

predstavljao je duboku gestu poštovanja prema povijesnim i duhovnim vrijednostima te svetom mjestu.

Za svečanost beatifikacije, ulaz je bio slobodan i besplatan za sve prisutne, čemu je inače praksa kod takvih važnih događanja. Tijekom onoga što su nazivali "hodočašćem sezone," trgovci suvenirima su se pripremali za dolazak vjernika, što je bilo jasno vidljivo iz raznolike ponude prigodnih predmeta.

Ponuda je bila obogaćena raznim predmetima koji su imali simboličan značaj, podsjećajući na ovu značajnu svečanost. Papini dokumenti, pjesme, knjige, molitve i drugi prigodni materijali bili su izloženi na policama knjižara, koji su i danas prisutni u suvenirnicama. Na taj način, vjernici i posjetitelji imali su priliku ponijeti sa sobom ne samo fizičke suvenire, već i duhovne i kulturne spomenike koji će ih podsjećati na ovu svečanu prigodu.

S obzirom na kapacitet Trga sv. Petra koji može primiti tek nekoliko stotina tisuća ljudi, postavljeno je čak šest video zidova duž ulica kako bi se omogućilo sudjelovanje svim hodočasniciima u svečanosti beatifikacije. Ovim inovativnim rješenjem osigurana je prilika da svi prisutni dožive ovu važnu prigodu, unatoč ograničenjima prostora.

Cjelokupni program trajao je tri dana, počevši od 30. travnja i završio je 2. svibnja svečanom misom zahvalnicom. Tijekom tih nekoliko dana, vjernici su imali priliku dublje se povezati s događanjem, od prvih priprema i očekivanja pa sve do kulminacije ceremonije beatifikacije. Video zidovi su omogućili da svi, bez obzira na mjesto na kojem su se nalazili, budu dio te svečanosti i da zajedno osjete duhovni naboj trenutka.

Ovaj događaj jasno prikazuje koliko su važne vjerske ličnosti i njihovo naslijeđe za katoličku zajednicu te kako se crkveni rituali i obredi odvijaju u skladu s dubokim duhovnim vjerovanjima. Svečanost beatifikacije pape Ivana Pavla II. bila je ne samo povijesni trenutak za Crkvu nego i prilika za vjernike i širu javnost da se poklone ostacima iznimno omiljenog i utemeljenog vođe.

3.2.2. Međunarodni festival mladih u Međugorju

Svake godine, od 1. do 6. kolovoza, u Međugorju se odvija međunarodni susret mladih (MLADIFEST), okupljajući više od 80.000 mladih i 400 svećenika iz preko sedamdeset zemalja diljem svijeta. Ovaj susret označava važan duhovni događaj koji obiluje raznolikim aktivnostima kao što su molitva, svjedočanstva, procesije, pjesme, klanjanje, krunica, sveta misa, koncerti i ples. Ovaj susret predstavlja svojevrsni duhovni odmor za mlade.

Ideja o ovom molitvenom susretu mladih potekla je od jednog hodočasnika iz Engleske krajem 1988. godine. Tu ideju je podijelio s fra Slavkom Barbarićem, koji ju je podržao i započeo organizirati i voditi Festival sve do svoje smrti 24. studenog 2000. godine. Nakon temeljitih razgovora, uspješno je održan prvi susret.

Hercegovački franjevci su držali predavanja za mlade, a molitveni susreti su se odvijali u velikom zelenom šatoru, u šumici pokraj crkve u Međugorju, te na važnim mjestima poput brda ukazanja, Križevca i crkvenih prostora tijekom večernjeg klanjanja. Pjevanje je vodio svećenik iz Irske, Liam Lotan.

Nakon uspješnog završetka prvog festivala, organizatori su odlučili nastaviti s održavanjem molitvenih festivala. Tako je došlo do drugog molitvenog susreta koji je bio bogatiji i bolje pripremljen, nastavljajući tradiciju duhovnog okupljanja mladih vjernika iz cijelog svijeta.

31. srpnja, večer prije službenog početka festivala, mladi se okupljaju i sudjeluju u zajedničkoj molitvi krunice, te prisustvuju večernjoj svetoj misi. Ta večer također obuhvaća molitvu za ozdravljenje, tijekom koje mladi traže duhovnu snagu i iscjeljenje svojih duša.

Poseban trenutak događa se kroz klanjanje Presvetom oltarskom sakramentu, gdje mladi izražavaju svoju predanost vjeri i povezanost s Isusom Kristom. Generalna proba Međunarodnog zbora i orkestra dodatno obogaćuje iskustvo, stvarajući muzičku dimenziju koja povezuje sve prisutne u jedinstvenom duhovnom doživljaju. Festival doseže svoj vrhunac 6. kolovoza. Tog dana, mladi se ponovno okupljaju kako bi zajednički molili krunice na brdu Križevac. Zatim slijedi sveta misa zahvalnica na istom brdu, gdje se mladi odaju zahvalnost Gospodinu za duhovna iskustva koja

su proživjeli tijekom festivala.¹

Nositelji ovog događaja su, naravno, mladi sudionici, ali i Gospini vidoci, osobe koje primaju poruke od Blažene Djevice Marije. Njihovo svjedočanstvo dodaje posebnu dimenziju festivalu, osnažujući prisutne u njihovoj vjeri i duhovnoj potrazi.

Tijekom Mladifesta, mladi imaju priliku upoznati teološke stručnjake koji dublje razmatraju vjerske aspekte i poruke Međugorske Gospine ukazanja. Osim toga, svećenici sudjeluju u prigodnim susretima, predavanjima i svetim misama kako bi pružili duhovno vodstvo i podršku mladima.

3.2.3. Svjetski susret katoličke mladeži

Svjetski dan mladih (SDM) svjetski je susret s Papom koji se svake tri godine slavi u drugoj zemlji. Posljednji Svjetski dan mladih obilježen je u Lisabonu u Portugalu od 1. do 6. kolovoza 2023. na kojem je sudjelovalo preko milijun mladih.

Završna misa Svjetskog dana mladih 1995. na Filipinima ostavila je neizbrisiv trag u povijesti kao događaj koji je postavio svjetski rekord za najveći broj ljudi okupljenih na jednom vjerskom okupljanju. S pet milijuna sudionika, ova misa označila je ne samo masovno sudjelovanje vjernika nego i snažnu povezanost mladih s vjerom i papinskim porukama.

Godine 1983., papa Ivan Pavao II. proglasio je Svetu godinu Otkupljenja kako bi obilježio 1950. godišnjicu Isusove smrti i uskrsnuća. U sklopu ove godine, papa je odlučio organizirati poseban susret za mlade na Cvjetnicu. No, sam događaj premašio je očekivanja: umjesto očekivanih šezdeset tisuća sudionika, na skupu se okupilo dvjestopedeset tisuća mladih iz različitih zemalja svijeta.

Ovaj neočekivani broj sudionika jasno je ukazao na potrebu za ovakvim vrstama događanja i komunikacije s mladima. Papa Ivan Pavao II. prepoznao je moć takvih okupljanja te je odlučio da se Svjetski dan mladih organizira svake dvije do tri godine.

¹ MLADIFEST, <https://www.mladifest.com/medjugorje/mladifest.htm>

To je omogućilo mladima da se redovito povezuju, izmjenjuju iskustva, dublje urone u svoju vjeru i osjećaju povezanost s katoličkom zajednicom diljem svijeta.

Osim toga, Svjetski dan mladih postao je platforma za papine poruke, propovijedi i pouke koje su bile prilagođene mladima. Papa Ivan Pavao II. koristio je ovu priliku kako bi mladima prenio svoju strast prema vjeri, pozvao ih na svjedočanstvo, potaknuo na solidarnost i dao im nadu u svijetlu budućnost. Ovaj inovativni pristup komunikaciji i evangelizaciji imao je dubok utjecaj na mnoge mlade, potičući ih da se aktivno uključe u crkveni život i doprinesu pozitivnoj promjeni u svijetu.

Svjetski dan mladih ostaje važan i danas, okupljajući mlade iz različitih kultura i kontinenata kako bi zajedno proslavili vjeru, izmijenili iskustva i inspirirali se međusobno. Papa Ivan Pavao II. svojim je inovativnim pristupom stvorio most između Crkve i mladih, stvarajući dubok i trajan utjecaj na katoličku zajednicu diljem svijeta.²

4. Vjerski turizam u Republici Hrvatskoj

Vjerski turizam na prostoru današnje Republike Hrvatske ima bogatu povijest i raznoliku ponudu, a posebno se ističu marijanska svetišta kojih ima mnogo. Ova svetišta privlače brojne vjernike i hodočasnike iz raznih dijelova svijeta. Primjerice, Međugorje, iako se nalazi izvan granica Republike Hrvatske, postalo je izuzetno poznato i privlačno međunarodno središte vjerskog turizma. Svetište u Međugorju postalo je fenomen koji je u relativno kratkom vremenu privukao veliki broj posjetitelja, a njegova popularnost donosi i gospodarske koristi za lokalnu zajednicu.

U Hrvatskoj, osim marijanskih svetišta, postoje i druga značajna vjerska mjesta kao što su Trsat, Sinj, Voćin, Aljmaš, Krasno te druga lokalna svetišta. Ova mjesta privlače vjernike i turiste koji su zainteresirani za duhovna iskustva i kulturnu baštinu.

² <https://worldyouthday.com/about-wyd>

S obzirom na bogatu povijest vjerskog nasljeđa u Hrvatskoj, mnoga mjesta imaju svoje statistike koje prate razvoj vjerskog turizma, no nažalost, neka su od njih i doživjela razaranja tijekom nedavne agresije.

Vjerski turizam ima veliki utjecaj na lokalno gospodarstvo. Primjerice, Međugorje je postalo ne samo svetište već i važno gospodarsko središte. Organizatori putovanja, ugostiteljski sektor, prijevoznici te trgovci imaju priliku profitirati od dolaska velikog broja vjernika i hodočasnika. Osim toga, vjera, turizam i ekonomija međusobno se isprepliću i predstavljaju izazov za crkvene strukture i turistički sektor.

U posljednjim godinama, sve više se ističu zahtjevi da se unaprijedi turistička valorizacija unutrašnjosti Hrvatske, uzimajući u obzir i potencijale vjerskog turizma. Ovaj oblik turizma ima izuzetne šanse za razvoj na hrvatskom prostoru, no trenutne mogućnosti nisu ni blizu iskorištene u potpunosti. Stoga bi bilo poželjno da se razvije nacionalna strategija za razvoj vjerskog turizma, pri čemu bi prethodila detaljna inventarizacija resursa i atrakcijske osnovice koje su prisutne na ovom području. (Čorak & Mikačić, 2006., str. 298.)

Promoviranje vjerskog turizma unutar Hrvatske može imati pozitivan ekonomski utjecaj na lokalne zajednice, potičući razvoj infrastrukture, ugostiteljstva i drugih povezanih usluga.

Kako bi se ova inicijativa ostvarila, nužno je provesti temeljno istraživanje i inventarizaciju vjerskih resursa koji su dostupni u Hrvatskoj. Nacionalna strategija bi trebala usmjeriti kako stanovništvo tako i turistički sektor prema boljem razumijevanju i promociji vjerske baštine zemlje. Ovaj potencijal bi se mogao pretvoriti u stvarnost kroz suradnju vlasti, crkvenih institucija, lokalnih zajednica i turističkih dionika, kako bi se stvorila održiva i bogata vjerska turistička ponuda koja bi koristila i lokalnom stanovništvu i posjetiteljima.

4.1. Obilježja vjerskog turizma u Republici Hrvatskoj

Unatoč velikom potencijalu vjerskog turizma u Hrvatskoj, koji je uglavnom utemeljen na raznolikoj i bogatoj materijalnoj baštini, ovaj se oblik turizma suočava s brojnim izazovima i dugotrajnim preprekama. Osim uobičajenih problema koji pogađaju turizam u Hrvatskoj, kao što su sezonski karakter, nedostatak dodatnih sadržaja i sve veća konkurencija u cijenama, vjerski turizam ima specifične izazove koji dodatno otežavaju njegov razvoj.

Jedan od osnovnih problema u razvoju vjerskog turizma u Hrvatskoj je nedostatak jasne strategije i koordinacije među ključnim dionicima. Ministarstvo turizma i Hrvatska turistička zajednica nisu uspjeli razviti sveobuhvatnu strategiju za razvoj vjerskog turizma. To dovodi do nedostatka usmjerenog djelovanja i planiranja, što može ograničiti potencijalni rast ovog oblika turizma.

Također, nedostaju temeljni podaci koji bi bili ključni za razvoj vjerskog turizma. Turistička statistika specifično vezana uz vjerski turizam je oskudna i često se svodi na pojedinačna turistička odredišta ili lokalne destinacije. Nedostatak pouzdanih podataka o profilu posjetitelja, njihovim preferencijama i ponašanju otežava planiranje i prilagodbu ponude vjerskog turizma.

Dalje, važno je spomenuti i potrebu za očuvanjem i restauracijom vjerskih objekata i spomenika koji su ključni za privlačenje posjetitelja. Održavanje tih objekata zahtijeva financijska sredstva i suradnju između crkvenih i državnih institucija. Neki od tih objekata možda su zanemareni ili oštećeni, što može smanjiti njihovu privlačnost za posjetitelje.

Također, vjerski turizam često nosi i kulturne i religijske osjećaje te očekivanja posjetitelja. Stoga je važno osigurati da njihova iskustva budu autentična i poštovana, kako bi se izbjegle situacije koje bi mogle biti nepoželjne ili neprimjerene.

Osim navedenih ograničenja, treba istaknuti i niz drugih izazova koji utječu na razvoj vjerskog turizma u Hrvatskoj. Neadekvatni smještajni kapaciteti predstavljaju ozbiljan

problem jer posjetitelji često ne mogu pronaći odgovarajući smještaj blizu vjerskih odredišta. Loša turistička ponuda, koja uključuje nedostatak raznovrsnih sadržaja i aktivnosti za posjetitelje, također može smanjiti privlačnost vjerskog turizma.

Problem sive ekonomije, tj. neregistriranog i nelegalnog poslovanja u turističkom sektoru, također se odražava na vjerski turizam. Ovakva praksa može narušiti kvalitetu usluga i smanjiti povjerenje posjetitelja u destinaciju.

Vjerski turizam u Hrvatskoj i dalje je uglavnom usmjeren na domaće goste, što značajno ograničava njegove stvarne mogućnosti. Međutim, postoji uvjerenje da Hrvatska ima ogroman potencijal za razvoj konkurentnog i međunarodno prepoznatljivog vjerskog turističkog proizvoda. Osim što bi maksimizirao cjelokupni turistički potencijal, ovakav razvoj bi mogao potaknuti i druge pozitivne učinke.

Neki od mogućih pozitivnih učinaka razvoja vjerskog turizma uključuju:

- Osvajanje novih tržišta: razvoj vjerskog turizma može privući posjetitelje iz različitih dijelova svijeta koji su zainteresirani za duhovna iskustva i obilazak vjerskih mjesta.
- Obogaćenje ukupne turističke ponude: vjerski turizam može doprinijeti raznovrsnosti turističke ponude Hrvatske, pružajući posjetiteljima jedinstvene i autentične doživljaje.
- Razvoj nerazvijenih dijelova Hrvatske: vjerska odredišta često se nalaze u ruralnim područjima i manje poznatim mjestima, što može potaknuti razvoj tih regija.
- Povezivanje turističkih destinacija i proizvoda: vjerski turizam može potaknuti suradnju između različitih turističkih destinacija i ponuda, stvarajući cjelovite turističke pakete.
- Reduciranje sezonalnosti: vjerski turizam može privući posjetitelje tijekom

cijele godine, smanjujući tako problem sezonalnih fluktuacija u turističkom sektoru.

- Produljenje boravka turista: posjetitelji koji su zainteresirani za vjerska iskustva često provode više vremena na odredištima, što može povećati ukupne turističke prihode.

Iako vjerski turizam u Hrvatskoj ima značajan potencijal za razvoj, većina sakralnih i povijesno-umjetničkih objekata još uvijek nije adekvatno valorizirana u svrhu turizma. Osim toga, integracija vjerskog turizma kao samostalnog i specifičnog proizvoda još uvijek nije u potpunosti ostvarena, već se često tretira unutar šireg okvira kulturnog turizma Hrvatske.

4.2. Zastupljene religije u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj su zastupljene različite religijske zajednice i tradicije. Glavna religijska pripadnost većine stanovništva je rimokatoličanstvo, ali također postoje i manje zajednice drugih religija.

Rimokatolička Crkva je najzastupljenija religija u Hrvatskoj. Zemlja ima bogatu katoličku tradiciju koja je utemeljena tijekom stoljeća. Veliki broj crkava, katedrala, svetišta i drugih sakralnih objekata odražava važnost katoličanstva u hrvatskom društvu.

Pravoslavna Crkva ima značajno prisustvo u Hrvatskoj, posebice među srpskom i pravoslavnom makedonskom zajednicom. Najveći broj pravoslavnih vjernika pripada Srpskoj pravoslavnoj Crkvi, dok su također prisutne i druge pravoslavne zajednice.

Islam je druga najveća religija u Hrvatskoj, posebno zastupljena među Bošnjacima, koji su pretežno muslimanske vjeroispovijesti. Glavni islamski centar je u Zagrebu, ali postoje i džamije i islamske zajednice diljem zemlje.

Manje protestantske zajednice također postoje u Hrvatskoj, uključujući luterane, kalviniste i druge protestantske denominacije. Ovi vjernici su manjina u većinskom

katoličkom društvu.

Iako je broj židovske zajednice u Hrvatskoj znatno smanjen tijekom prošlog stoljeća zbog raznih povijesnih događaja, postoje još uvijek tragovi židovskog nasljeđa i zajednice u nekoliko gradova, posebno u Zagrebu.

U Hrvatskoj također postoje manje zajednice kao što su budizam, hinduizam i druge vjerske tradicije koje su predstavljene pretežno putem stranih državljana i imigranata.

Važno je napomenuti da Hrvatska, kao sekularna država, osigurava slobodu vjere i jednakost religijskih zajednica pred zakonom. Hrvatska ustavno štiti slobodu vjere i oblikuje svoje zakone kako bi osigurala vjersku raznolikost i toleranciju.

Tablica 1. Stanovništvo prema vjeri, popis iz 2021. godine

	Popis 2021.	
	broj	%
Republika Hrvatska	3 871 833	100,00
Katolici	3 057 735	78,97
Pravoslavci	128 395	3,32
Protestanti	9 956	0,26
Ostali kršćani	186 960 ¹⁾	4,83
Muslimani	50 981	1,32
Židovi	573	0,01
Istočne religije	3 392	0,09
Ostale religije, pokreti i svjetonazori	37 066	0,96
Agnostici i skeptici	64 961	1,68
Nisu vjernici i ateisti	182 188	4,71
Ne izjašnjavaju se	66 581	1,72
Nepoznato	83 045	2,14

Izvor: : Državni zavod za statistiku (2022.)

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, može se vidjeti da u Hrvatskoj ima najviše katolika i to iznosi 78,97% što dokazuje da je Hrvatska država u kojoj u

najvećoj mjeri vlada katolicizam. Drugi najzastupniji jesu ostali kršćani sa 4,83%. Potom slijede oni koji se smatraju nevjernicima i ateistima te taj postotak iznosi 4,71%. Nakon njih slijede pravoslavci sa 3,32%.

Zatim slijede oni koji se iz određenih razloga nisu htjeli izjasniti o svojoj vjeroispovijesti, te on iznosi 1,72%. Nepoznati 2,14%. Nakon njih slijede oni koji nisu sigurni postoji li Bog ili ne, odnosno tzv. agnostici i skeptici te njihov udio iznosi 1,68%. Potom slijede muslimani te njihov udio iznosi 1,32%.

Zatim slijede protestanti sa 0,26%, istočne religije te ostale religije, pokreti i svjetonazori sa 0,09%, te židovi sa 0,01% kao religija sa najmanjim brojem vjernika u Republici Hrvatskoj.

4.2.1. Islamski centar u Zagrebu

Islamski centar u Zagrebu je najvažnije vjersko središte muslimanske zajednice u Hrvatskoj. Nalazi se u Zagrebu, i predstavlja kulturni, vjerski i obrazovni centar za muslimane u zemlji.

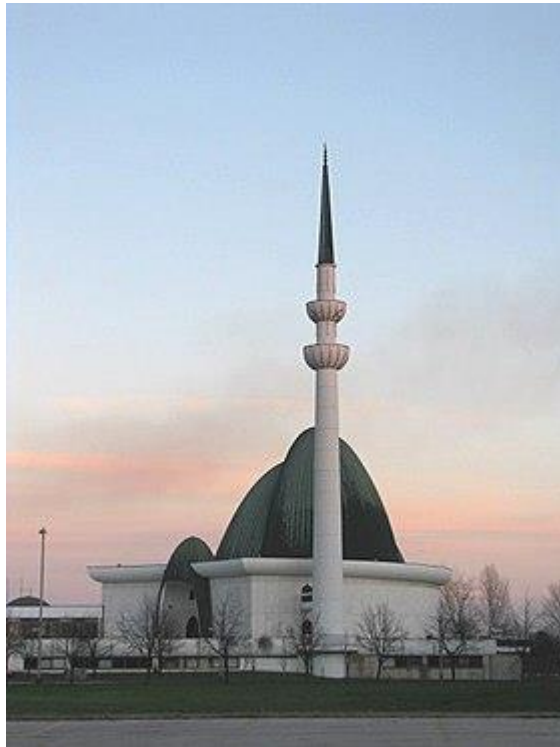
Islamski centar u Zagrebu obuhvaća nekoliko važnih objekata:

Zagrebačka džamija: Džamija je izgrađena 1987. godine i nazvana je po Isa-begu Ishakoviću, osmanskome guverneru i graditelju koji je ostavio značajan utjecaj na Bosnu i Hercegovinu. Gradnja ove džamije rezultat je zalaganja muslimanske zajednice u Zagrebu kako bi imala svoje mjesto za vjersko bogoslužje.

Predstavlja primjer tradicionalne islamske arhitekture. Njena arhitektonska forma uključuje kupolu i minaret, karakteristične elemente džamija. Dizajniran je kako bi reflektirao estetiku i kulturne vrijednosti islama.

Nalazi u naselju Borovje, sjeverno od centra grada Zagreba. Njena vidljiva prisutnost na urbanoj panorami dodaje raznolikost i bogatstvo gradskom krajoliku.

Slika 3. Zagrebačka džamija

Izvor: <http://www.islamska-zajednica.hr/>

Džamija služi kao mjesto za molitvu i okupljanje muslimanske zajednice. Redovne molitve i vjerske službe održavaju se u džamiji, a vjernici se okupljaju tijekom važnih islamskih blagdana i događaja.

Pored vjerskih aktivnosti, pruža i edukacijske programe za vjernike i posjetitelje.

Organiziraju se predavanja, radionice i diskusije o islamskoj vjeri, povijesti i kulturi.

Zagrebačka džamija privlači i turiste koji su zainteresirani za upoznavanje islamske vjerske i kulturne baštine. Posjetitelji mogu naučiti o islamu, razumjeti vjerske običaje i arhitekturu džamije.

Također je aktivna u međureligijskom dijalogu, promičući razumijevanje i toleranciju među različitim vjerskim zajednicama u Zagrebu.

Islamska osnovna škola: Unutar Islamskog centra djeluje osnovna škola koja pruža obrazovanje za muslimanske učenike. Škola promiče islamske vrijednosti i vjersko

obrazovanje uz opće obrazovne sadržaje.

Islamski kulturni centar: Ovaj centar služi kao mjesto okupljanja za kulturne i obrazovne aktivnosti muslimanske zajednice. Ovdje se organiziraju predavanja, radionice, kulturni događaji i drugi oblici druženja.

Kulturno-informativni centar Bosne i Hercegovine: Unutar Islamskog centra postoji i centar posvećen promicanju kulture i informacija o Bosni i Hercegovini, s obzirom na prisutnost bošnjačke muslimanske zajednice u Hrvatskoj.

Islamski odgojno-obrazovni centar: Ovaj centar pruža vjersko obrazovanje i duhovno usmjeravanje muslimanskim zajednicama, a posebno mlađim generacijama.

Islamski centar u Zagrebu igra značajnu ulogu i u kontekstu vjerskog turizma u Hrvatskoj. On privlači posjetitelje koji su zainteresirani za upoznavanje islamske vjerske baštine, kulture i povijesti te omogućava vjerski turizam kao oblik putovanja usmjerenog na duhovni i vjerski doživljaj.

Tablica 2. Pozitivni utjecaji Islamskog centra

Kulturni i duhovni doživljaj	Nudi priliku za posjetitelje da dožive islamsku vjersku atmosferu, prisustvuju molitvama, upoznaju se s arhitekturom džamije te nauče više o islamskim vrijednostima i običajima.
Edukacija	Centar organizira različite obrazovne programe i događaje koji omogućavaju posjetiteljima da nauče više o islamu, povijesti muslimanske zajednice u Hrvatskoj i šire.
Međureligijski dijalog	Često sudjeluje u međureligijskim događanjima i dijalogu, promičući

	razumijevanje i toleranciju među različitim vjerskim zajednicama. To privlači posjetitelje koji su zainteresirani za interkulturalnu i međureligijsku razmjenu.
Turistički paket	Turistički operatori mogu uključiti posjete Islamskom centru u svoje turističke pakete, pružajući posjetiteljima priliku da dožive duhovne i vjerske aspekte Hrvatske.
Povezivanje sa drugim atrakcijama	Centar može biti dio cjelokupnog vjerskog turističkog itinerara koji uključuje posjete drugim vjerskim i kulturnim atrakcijama u Hrvatskoj.

Izvor: Izrada autora na temelju web članka <https://www.infozagreb.hr/planiranje-putovanja/ostale-informacije/religija/ostale-crkve-i-vjerske-zajednice/islamska-zajednica-zagreba>

U tom smislu, Islamski centar u Zagrebu može pridonijeti raznolikosti vjerskog turizma u Hrvatskoj, privlačeći posjetitelje s interesom za islam i duhovni doživljaj. Ovaj centar može poslužiti kao središnje mjesto za upoznavanje i razumijevanje muslimanske vjerske baštine te promicanje međureligijskog dijaloga i kulture raznolikosti.

4.2.2. Saborna crkva Preobraženja Gospodnjeg u Zagrebu

Saborana crkva Preobraženja Gospodnjeg, poznata i kao Preobraženska crkva, izgrađena je u neobizantskom stilu i postavljena je na prominentnom mjestu u samom središtu Zagreba, što je dodatno ističe kao značajnu kulturnu znamenitost. Izgradnja crkve započela je 1865. godine prema projektu arhitekta Hermanna Bolléa, a sama crkva završena je 1884. godine. Njezin izgled karakterizira bogata ornamentika, kupole i lukovi koji podsjećaju na klasične vizantijske crkve. (Beroš & Damjanović, 2022., str. 239-253.)

Saborana crkva Preobraženja Gospodnjeg služi kao duhovno središte za pravoslavnu zajednicu u Zagrebu, ali također privlači i brojne posjetitelje i turiste koji cijene njezinu arhitekturu, povijest i religijski značaj. Unutrašnjost crkve je ukrašena ikonama, freskama i mozaicima koji pružaju dubok uvid u pravoslavnu duhovnost i umjetnost.

Osim vjerske funkcije, Saborna crkva Preobraženja Gospodnjeg često služi kao kulturni prostor za različite događaje, koncerte i izložbe. Njezina uloga kao kulturne i duhovne institucije čini je važnim čimbenikom u obogatiti kulturnu scenu grada Zagreba.

Osim što je iznimno važno vjersko i kulturno središte, ima i svoj doprinos turizmu te pridonosi obogaćivanju iskustva posjetitelja grada.

Ssvojom impresivnom arhitekturom, ornamentikom i poviješću privlači brojne turiste koji žele istražiti bogatu kulturnu baštinu Zagreba. Njezina jedinstvena vizantijska estetika privlači pažnju ljubitelja arhitekture i povijesti umjetnosti.

Te igra ključnu ulogu u religijskom turizmu, privlačeći vjernike i hodočasnike koji žele sudjelovati u bogoslužju i molitvi te se povezati s pravoslavnom tradicijom.

Slika 4. Crkva Preobraženja Gospodnjeg

Izvor:

[https://www.wikiwand.com/hr/Saborna_crkva_Preobra%C5%BEenja_Gospodnjeg_u_Zagrebu#Media/Datoteka:Serbian_Orthodox_Church_in_Zagreb_\(Transfiguration_of_Jesus\)](https://www.wikiwand.com/hr/Saborna_crkva_Preobra%C5%BEenja_Gospodnjeg_u_Zagrebu#Media/Datoteka:Serbian_Orthodox_Church_in_Zagreb_(Transfiguration_of_Jesus))

Osim redovnih vjerskih aktivnosti, crkva često služi kao kulturni centar za različite događaje kao što su koncerti pravoslavne glazbe, izložbe ikona i umjetničkih radova te kulturne manifestacije koje pridonose raznovrsnosti kulturne ponude grada.

U cjelini, Saborna crkva Preobraženja Gospodnjeg ne samo da je simbol vjere i duhovnosti za pravoslavnu zajednicu već i doprinosi turističkoj privlačnosti Zagreba svojom kulturnom i religijskom vrijednošću.

5. Vjerski događaji u Republici Hrvatskoj

Godišnje svečanosti i blagdani, posebno oni koji su nacionalno prepoznati kao neradni dani (kao što su Uskrs, Božić i Velika Gospa), pružaju izvrsnu priliku za intenziviranje vjersko-turističke ponude u Hrvatskoj. Osim većih crkvenih blagdana, svako mjesto u zemlji slavi svog sveca zaštitnika, čime se očuvaju tradicionalne crkvene i pučke manifestacije koje oživljavaju folklornu baštinu, običaje i način života određenog područja. Te živopisne manifestacije imaju potencijal postati sastavni dio redovite turističke ponude u mnogim mjestima, te kao nadopuna postojećem turističkom sadržaju, obogatiti ukupno iskustvo posjetitelja.

Postoji nekoliko strategija kako se vjerske svečanosti i blagdani mogu integrirati u turističku ponudu određenog kraja. Za to je potrebno koordinirano djelovanje turističkih subjekata i crkvenih institucija, što se može uspješno postići na lokalnoj razini. Primjer takvog usklađenog rada je manifestacija "Semana Santa" (Veliki tjedan) u Španjolskoj, osobito u južnim pokrajinama, gdje su vjerski obredi postali ne samo važan dio kulturne baštine već i turističke privlačnosti. Slično tome, u Hrvatskoj se može pronaći niz primjera koji se mogu iskoristiti, kao što je tradicija "Za križen" na Hvaru i slični događaji širom zemlje. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 155.)

Ova sinergija između vjerskih manifestacija i turizma može rezultirati višestrukim koristima. Osim što će privući turiste zainteresirane za kulturu i duhovnost, ona će također oživjeti lokalne zajednice, poticati očuvanje tradicije te pridonijeti boljoj prepoznatljivosti i promociji hrvatskih turističkih odredišta. S pravim pristupom, vjerski turizam može postati sastavni i dopunski element turističke industrije u Hrvatskoj, pomažući u stvaranju održive i bogate turističke ponude.

U nastavku slijedi pregled nekih vjerskih događanja koja se održavaju u Hrvatskoj.

5.1. Susret hrvatske katoličke mladeži

Susret hrvatske katoličke mladeži (SHKM) je značajna vjerska manifestacija koja okuplja mlade ljude iz cijele Hrvatske radi zajedničke molitve, duhovnog obnobljenja i promicanja kršćanskih vrijednosti.

Splitsko-makarska nadbiskupija je 1996. godine organizirala prvi značajniji susret za mlade iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, označivši tako početak važnog događaja u vjerskom životu mladih ovih regija. Ovaj povijesni susret održan je na splitskom stadionu Poljud, okupivši tisuće mladih pod geslom "S Kristom u treće tisućljeće".³

Istaknuto je da je Franjo kardinal Kuharić predvodio misno slavlje tijekom ovog događaja, dodatno pojačavajući njegovu važnost. Ono što je ovaj susret činilo posebnim jest činjenica da je počeo s nogometnim natjecanjima na pomoćnim igralištima gradskog stadiona. Ova kombinacija duhovnog okupljanja i sportskih aktivnosti dodala je dinamiku događaju te ga učinila privlačnijim za mlade.⁴

Osim sportskih aktivnosti, susret je obuhvatio i intelektualne izazove. Kviz pod nazivom "Na putu mira" testirao je znanje mladih, dok su likovni i literarni radovi omogućili izražavanje kreativnosti i duhovnosti sudionika. Ovo raznoliko natjecanje doprinijelo je raznovrsnosti programa te omogućilo mladima da se izraze na različite načine.

Organizacija prvog takvog susreta za mlade iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine pokazala se kao uspješan potez Splitsko-makarske nadbiskupije. Ovaj događaj nije samo okupio mlade vjernike, već je također promovirao zajedništvo, duhovni rast i razmjenu iskustava između dviju susjednih zemalja. Od tog trenutka, SHKM je postao redovit događaj koji se organizira svake godine.

Kroz sudjelovanje u SHKM-u, mladi vjernici imaju priliku upoznati različite dijelove

³ Laudato.hr, <https://laudato.hr/Novosti/Zanimljivosti/Povijest-susreta-hrvatske-katolicke-mladezi.aspx> Pristup stranici 19. Srpnja 2023.

⁴ Hrvatska biskupska konferencija, <https://hbk.hr/?s=susret+hrvatske+katolicke+mladezi> Pristup stranici 19. Srpnja 2023.

Hrvatske jer se svaki susret organizira u drugom gradu. To potiče vjerski turizam jer sudionici putuju iz svojih mjesta prebivališta do odredišta susreta. Osim toga, tijekom samog događaja, organizirane su razne aktivnosti poput misa, molitvenih susreta, predavanja i svjedočanstava koja su usmjerena na jačanje vjere i duhovnog rasta mladih. To može potaknuti mlade vjernike da dublje istraže vjersku baštinu i kulturno-povijesne značajke grada domaćina.

SHKM također doprinosi lokalnoj ekonomiji destinacije gdje se održava. Sudionici i posjetitelji troše novac na smještaj, hranu, prijevoz te kupnju suvenira i drugih proizvoda. Tako se vjerski događaj poput SHKM-a može smatrati i oblikom vjerskog turizma koji donosi ekonomske koristi odredištu.

Pored toga, SHKM ima pozitivan utjecaj na promociju Hrvatske kao destinacije vjerskog turizma. Mediji i društvene mreže često izvještavaju o susretima, prikazujući fotografije i videozapise koji mogu potaknuti interes drugih vjernika da posjete Hrvatsku i sudjeluju u budućim događanjima. Ova promocija može privući vjernike iz drugih zemalja da posjete Hrvatsku i iskuse duhovni sadržaj koji nudi SHKM.

U konačnici, Susret hrvatske katoličke mladeži ne samo da ima pozitivan utjecaj na vjerske mladeži u Hrvatskoj, već i na vjerski turizam u zemlji. Ovaj događaj promovira duhovni razvoj mladih i istovremeno potiče ekonomske koristi te promociju Hrvatske kao privlačne destinacije za vjernike iz cijelog svijeta.

5.2. Festa Sv. Vlaha u Dubrovniku

Festa Sv. Vlaha, dubrovački festival posvećen zaštitniku grada, predstavlja most koji spaja stoljeća slavne povijesti. U 2009. godini, UNESCO je prepoznao ovu tisućljetnu sakralno-svjetovnu svečanost i uvrstio je u registar nematerijalne svjetske baštine. Štovanje Sv. Vlaha, dubrovačkog zaštitnika, najizraženije je tijekom proslave njegovog blagdana - 3. veljače.

Pri zalasku sunca na blagdan Sv. Vlaha, svećenici blagoslivljaju vjernike koji tijekom dana posjećuju crkvu. Ovaj blagoslov, proveden ispred zapaljenih svijeća, smatra se

zaštitom od bolesti grla. Festa Svetog Vlaha svake godine privlači brojne domaće i strane goste, čineći je neizostavnim crkveno-svjetovnim događajem svake zime.⁵

Slika 5. Festa Sv. Vlaha

Izvor: <https://neum.online/jubilarna-1050-festa-svetog-vlaha-kako-je-sveti-vlaho-blaz-postao-zastitnik-dubrovnika/> , Pristup stranici 19. Srpnja 2023.

Turistička zajednica Grada Dubrovnik, iako ne sudjeluje u organizaciji proslave Sv. Vlaha, aktivno promovira ovu religijsko-svjetovnu Feste u svijetu. Također, ističući Sv. Vlaha kao sveca koji označava dolazak proljeća, Turistička zajednica potiče događanja koja se odvijaju nakon Feste, uključujući Karneval, Valentinovo, Festival

⁵ Croatia.hr, <https://croatia.hr/hr-hr/unesco/festa-svetoga-vlaha-sveca-zastitnika-dubrovnika> Pristup stranici 19. Srpnja 2023.

kamenica te Uskrsni sajam - Cvijeticu i Uskrs.

Analizirajući turističku ponudu vjerskog događaja i uzimajući u obzir različite sustave doživljaja, jasno je da budući turistički potencijal vjerskog turizma u Dubrovniku ne može postojati neovisno, niti se može uspješno predstaviti na tržištu kao samostalna ponuda. Umjesto toga, tržišni potencijal vjerskog turizma trebao bi se temeljiti na inkluziji ovih atraktivnosti u već osmišljene i cjelovite turističke projekte koje kreiraju turističke zajednice gradova, županija ili drugih relevantnih institucija unutar Dubrovačko-neretvanske županije. Ovi projekti bi se zatim nudili kao poslovni sustav ili tematski sadržaj određene destinacije, koji bi zajedno ponudili širok spektar atraktivnosti specifičnih za taj kraj. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 161.)

Vjerski događaj "Festa Svetog Vlaha" opstaje već više od tisuću godina, zahvaljujući predanosti domaćeg stanovništva koje štuje i slavi sveca bez obzira na različita vremena, političke promjene, ratove ili mirnodopska razdoblja. No, svi se slažu u jednom - Festa i zaštitnik Grada imaju autentične elemente tradicije i kulture, što je privlačno za turiste koji svjesno dolaze u destinaciju zbog vjerskog i kulturnog turizma. Program oko Feste obuhvaća čak 50 različitih događanja, no kako bi se uspješno predstavio turistima, ovaj program treba biti oblikovan i objavljen najmanje nekoliko mjeseci unaprijed, kako bi mogao biti predstavljen na turističkim sajmovima.⁶

Stoga je od suštinske važnosti stvoriti turistički program koji poštuje sve vrijednosti Feste, istinsku tradiciju i značaj koji događaj ima za dubrovački kraj. Ovaj program bi trebao istaknuti originalne i tradicijske elemente koji obilježavaju povijest dubrovačkog područja te ponuditi turistima autentično iskustvo koje će obogatiti njihovu posjetu i doprinijeti cjelokupnoj turističkoj ponudi regije.

⁶ TZ Dubrovnik, https://tzdubrovnik.hr/get/sto_raditi/53036/festa_svetog_vlaha_dan_grada_dubrovnika.html , Pristup stranici 20. Srpnja 2023.

5.3. „Za Križen“ na otoku Hvaru

"Za križen" je naziv za tradicionalnu noćnu procesiju koja se već nekoliko stoljeća svaki Veliki četvrtak organizira na otoku Hvaru. U noći s Velikog četvrtka na Veliki Petak, procesija povezuje šest mjesta na otoku Hvaru: Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku.

Ova izvanredna procesija predstavlja jedinstveni obred osobite pobožnosti te istovremeno označava duboko ukorijenjeni vjerski i kulturni identitet stanovnika središnjeg dijela otoka Hvara. Kroz neprekinuti niz pet stoljeća, "Za križen" je izrazio duhovni kontinuitet zajednice. Njezin izuzetan karakter ogleda se i u iznimnoj duljini trajanja, tijekom koje se svake godine prehodi 25 kilometara, a također i u naglašenom pasionskom sadržaju. Pripremu i provođenje procesije vode bratovštine, tj. zajednice hvarskih rimokatolika čija povijest i identitet duboko povezuju s ovim obredom.⁷

Središnji element procesije je izvedba "Gospinog plača", pasionskog teksta u obliku osmeračkog dijaloga koji potječe iz 15. stoljeća. Ovaj glazbeni dijalog pjevaju izabrani pjevači, poznati kao "kantaduri", te time donose duboko emotivni sadržaj procesije.

"Za križen" privlači sudjelovanje mnogih hodočasnika, a posebno je značajno da se i djeca uključuju već od 5-6 godina. Stariji sudionici koji nisu u mogućnosti hodati često dočekuju procesiju u svojim crkvama, gdje poljube križ, izraze čestitke križonoši i priključe se molitvi. Ovaj poseban obred predstavlja ne samo vjerski događaj već i kulturnu baštinu koja spaja generacije i čuva duhovni identitet otoka Hvara.

⁷ Visit Jelsa, <https://visitjelsa.hr/hr/dogadanja/procesija-za-krizen/>, Pristup stranici 2. Kolovoza 2023.

Slika 6. „Za Križen“

Izvor: Ministarstvo kulture, <https://min-kulture.gov.hr/vrste-kulturne-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-covjecanstva/procesija-za-krizen-na-otoku-hvaru/16462>

Godine 2009., UNESCO je prepoznao posebnost procesije "Za križen" i dodao je na listu zaštićenih nematerijalnih dobara svjetske baštine. Ova procesija nadilazi kategorizacije poput utakmica, scenskih glazbenih festivala, folklornih priredbi ili izložbi antikviteta. Umjesto toga, ona predstavlja duboko hodočašće vjere i odanosti, potiče pobožno meditiranje o vlastitom biću, odnosima prema drugima i prema Bogu. Ovaj događaj zahtijeva duboko proživljavanje i osobno sudjelovanje, umjesto pasivnog promatranja. (Cerović & Zanketić, 2014, str. 155.)

Iako procesija "Za križen" ima duboko duhovno značenje, postoje određeni izazovi koji trebaju biti prepoznati. Ti izazovi uključuju prometnu izoliranost područja, nedovoljno razvijenu marketinšku i brendiranu strategiju destinacije, te pitanje starenja lokalnog stanovništva i potrebu za kvalificiranim kadrom za

upravljanje ovim događajem. Istovremeno, postoji veliki potencijal da ovaj vjerski događaj postane ključni motiv za dolazak u destinaciju.

Važno je osigurati da se procesija "Za križen" ne izgubi u komercijalizaciji te da se njen duboki duhovni značaj očuva. Kroz strateški pristup, moguće je oblikovati, organizirati i uspješno komercijalizirati ovaj vjerski događaj kao značajan aspekt vjerskog turizma na otoku Hvaru. Ovoj prilici treba pristupiti s poštovanjem prema njenoj povijesnoj i kulturnoj vrijednosti, uz pažljivo razmatranje svih elemenata koji će osigurati da se njen značaj i autentičnost sačuvaju.

Potrebno je usmjeriti ciljna tržišta prema praktičnim vjernicima, bez obzira na njihovu domaću ili inozemnu pripadnost, te bez obzira na njihovu dobnu skupinu. Ova skupina trebala bi obuhvaćati pojedince srednje do visoke razine prihoda koji su istinski zainteresirani za svoj duhovni rast.

6. Turističko-vjerske destinacije u Republici Hrvatskoj

Postoji značajna razlika između profanog i svetog prostora obogaćenog vjerskim i duhovnim značenjem, što čini temelj turističke atraktivnosti vjerskih destinacija. Međutim, neprikladna i loše upravljana turistička potražnja prema tim odredištima često može umanjiti njihovu autentičnost. Prema podacima UN-ove Svjetske turističke organizacije (UNWTO), međunarodni turizam svake godine generira oko 735 milijardi dolara, no teško je precizno izdvojiti koliki udio otpada na vjerski turizam koji često preklapa s kulturnim turizmom. Velik broj hodočasnika, između 300 i 330 milijuna svake godine, posjećuje ključna svjetska svetišta i generira značajan promet od preko 13 milijardi eura, pri čemu 4,5 milijardi dolazi samo iz Italije.⁸

⁸ UNWTO, <https://www.unwto.org/tourism-statistics>, Pristup stranici 3. Kolovoza 2023.

Stoga, ključni izazov za menadžere vjerskih destinacija usmjerenih prema turizmu leži u potrebi da privuku posjetitelje kako bi doživjeli ili razumjeli duboko duhovno značenje tih mjesta, istovremeno čuvajući i očuvajući njihovu autentičnost kao iznimne kulturne resurse. U nastavku se prikazuje razlika između turističkih i vjerskih destinacija, uz istaknute najvažnije turističko-vjerske destinacije u Hrvatskoj.

6.1. Turističke i vjerske destinacije: Bitne razlike

Posjetitelj koji dolazi u određenu destinaciju može imati različite motivacije i namjere, a to je posebno istaknuto u slučaju turističkih destinacija i vjerskih hodočasničkih središta. Turistička destinacija može privući različite profile ljudi, uključujući i one koji dolaze iz znatiželje ili želje za otkrivanjem kulturnih spomenika, povijesnih nalazišta i drugih vrijednosti, često bez vjerskih motiva. S druge strane, vjerska hodočasnička središta su mjesta koja imaju poseban duhovni i vjerski značaj te privlače hodočasnike – osobe koje posjećuju ova mjesta s dubokim vjerskim uvjerenjima i motivima. (Kesar, 2013, str. 45.)

Turist može doći u destinaciju koja je poznata po svetištu, ali njegova motivacija može biti isključivo turistička, bez povezanosti s vjerskim aspektom. Hodočasnik, s druge strane, uvijek ima vjerske motive te dolazi s namjerom duhovnog iskustva. Važno je napomenuti da turist može biti vjernik ili nevjernik, dok je hodočasnik uvijek vjernik.

Svetišta su mjesta koja privlače različite posjetitelje, uključujući i one koji nisu nužno povezani s vjerom. Turistička znatiželja ili interes za kulturnim i povijesnim vrijednostima često motiviraju posjetitelje da istraže ta svetišta. S druge strane, vjernici ili hodočasnici posjećuju svetišta s dubokom vjerskom posvećenošću, željom da se povežu sa svojom vjerom, duhovno se obnove i iskuse duboko duhovno iskustvo.

Stoga, dok turističke destinacije privlače različite motive i interese posjetitelja, vjerska hodočasnička središta privlače one koji traže duhovni rast i povezanost s vjerom, bilo da su to vjernici ili znatiželjnici željni boljeg razumijevanja vjerskih vrijednosti.

Istaknuto je da, bez obzira na različite motive posjeta vjerskim destinacijama, bilo da su to hodočasnički putovanja ili turistička istraživanja, nužno je pružiti adekvatne usluge koje će zadovoljiti potrebe posjetitelja. Na temelju ovog pružanja usluga, ostvaruje se potencijal za ekonomski razvoj destinacije, kao i stvaranje raznolikih turističkih sadržaja. Ovi sadržaji obuhvaćaju širok spektar osnovnih turističkih usluga te interpretativne elemente koji obogaćuju iskustvo posjetitelja.

Destinacija se definira kao optimalno kombinirani i tržišno prilagođeni prostor koji putem razvoja ključnih i prepoznatljivih sposobnosti svjesno stvara pretpostavke za postizanje dugoročno konkurentne prednosti u turizmu.

Da bi destinacija postala turistička, treba ispunjavati određene karakteristike: (Magaš, Opatija, str. 25.)

1. Činiti prostornu cjelinu turističke ponude.
2. Raspolagati dovoljnim i raznovrsnim elementima ponude.
3. Biti orijentirana prema tržištu i potrebama turista.
4. Biti neovisna o administrativnim granicama.
5. Za upravljanje destinacijom treba biti odgovoran.

Vjerska destinacija, s druge strane, označava određeno mjesto ili geografski obuhvaćenu cjelinu koja ima vjerske i religiozne komponente, nudeći duhovne sadržaje te usluge smještaja, prehrane i odmora kako bi se osigurala cjelovita ponuda. Primjer razlikovanja turističke i vjerske destinacije može se vidjeti u Lourdesu. Ovaj europski centar marijanskog hodočašća može se smatrati vjerskom destinacijom kada se promatra s vjerskog aspekta, budući da je vjerski sadržaj naglašen. S druge strane, Lourdes je također turistička destinacija ako su motivi posjeta turista drugačiji od religijskih i ako postoje i drugi turistički sadržaji.

Hodočasničko odredište ne mora nužno imati specifične turističke sadržaje kako bi se smatralo svetim. Njegov status proizlazi iz nematerijalnih resursa, događaja i okolnosti koje nisu nužno povezane s turizmom. Međutim, turizam može poslužiti za očuvanje i zaštitu hodočasničkih odredišta te pružiti posjetiteljima bogato iskustvo.

Turistički sadržaji pomažu da se povežu duhovni i svjetovni aspekti destinacije, što omogućuje pozitivan utjecaj hodočasničkog mjesta na širu zajednicu kojoj pripada.

6.2. Svetište Majke Božje Bistričke

Marija Bistrica je najveće nacionalno marijansko svetište, službeno proglašeno 1971. godine, a 13. srpnja obilježava se kao blagdan Majke Božje Bistričke. Smještena je 40 km sjeveroistočno od glavnoga hrvatskog grada Zagreba. Naziv "Bistrica" dolazi od potoka koji teče kroz mjesto. Kroz stoljeća, ovo mjesto je postalo središte vjerničkog života hrvatskog naroda.

Slika 10. Svetište Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici

Izvor: Marija Bistrica, <https://marija-bistrica.hr/naselja/>

Kao što je Lourdes Francuzima, Fatima Portugalcima, Loreto Talijanima, Częstochowa Poljacima i Mariazell Austrijancima, tako je Marija Bistrica za Hrvate

posebno mjesto duhovnog značenja. Nacionalno marijansko svetište je službeno proglašeno 1971. godine, iako se prvi pisani tragovi o Mariji Bistrici spominju još 1209. godine. U svetištu se nalazi prekrasna bazilika koju je papa Pio XI. službeno proglasio, kao i zavjetni oltar kojeg je izradio Hrvatski sabor 1715. godine.⁹

Svetište uključuje i prostranu nedovršenu "crkvu na otvorenome", "zid vjere i nade" te kalvariju - jedinstveni križni put, sve originalna umjetnička djela hrvatskih kipara iz druge polovice 20. stoljeća. Štovanje Majke Božje Bistričke datira iz 15. stoljeća, kada se tamni kip Gospe počeo štovati zbog svojih čudotvornih moći. Tijekom otomanske invazije, kip je bio skriven unutar crkvenih zidova, da bi kasnije bio pronađen i obnovljen.

Svetište u Mariji Bistrici je poprište najvećih crkvenih slavlja i otvoreno je za vjernike od ranog proljeća do kasne jeseni. Kip Majke Božje Bistričke je pronađen nakon niza čudesnih događaja i restauriran. Svetište je doživjelo brojne modernizacije i obnove tijekom godina, a njegova najnovija obnova dogodila se nakon posjeta pape Ivana Pavla II. 3. listopada 1998.

Svetište u Mariji Bistrici je centralno mjesto za najveća i najvažnija crkvena slavlja. Otvoreno je vjernicima od ranog proljeća do kasne jeseni. U 16. stoljeću, nepoznati mjesni majstor izrezbario je kip Majke Božje u tamnom drvetu. Taj kip je postavljen u kapeli na obližnjem Vinskom vrhu. No, 1545. godine, tijekom napada Turaka na to područje, župnik je odlučio sakriti kip u zid crkve u Bistrici. Uskoro nakon toga, župnik je preminuo, a tajna o mjestu skrivanja kipa ostala je sahranjena s njim.

Nakon iznimnog susreta s Gospom, kip je pronađen i obnovljen 1588. godine. No, 1650. godine je ponovno skriven zbog sigurnosnih razloga. Konačno, kip je drugi put pronađen 15. srpnja 1684. godine. Taj događaj je označio početak niza čudotvornih iscjeljenja i ispunjenja molitvi.

⁹ Svetište Majke Božje Bistričke, <https://www.svetiste-mbb.hr/stranica/povijest>, Pristup stranici 5. Kolovoza 2023.

Slika 8. Kip Majke Božje Bistričke

Izvor: Glas Koncila, <https://www.glas-koncila.hr/marija-bistrica-samoborska-narodna-nosnja-za-kip-majke-bozje-bisticke/>

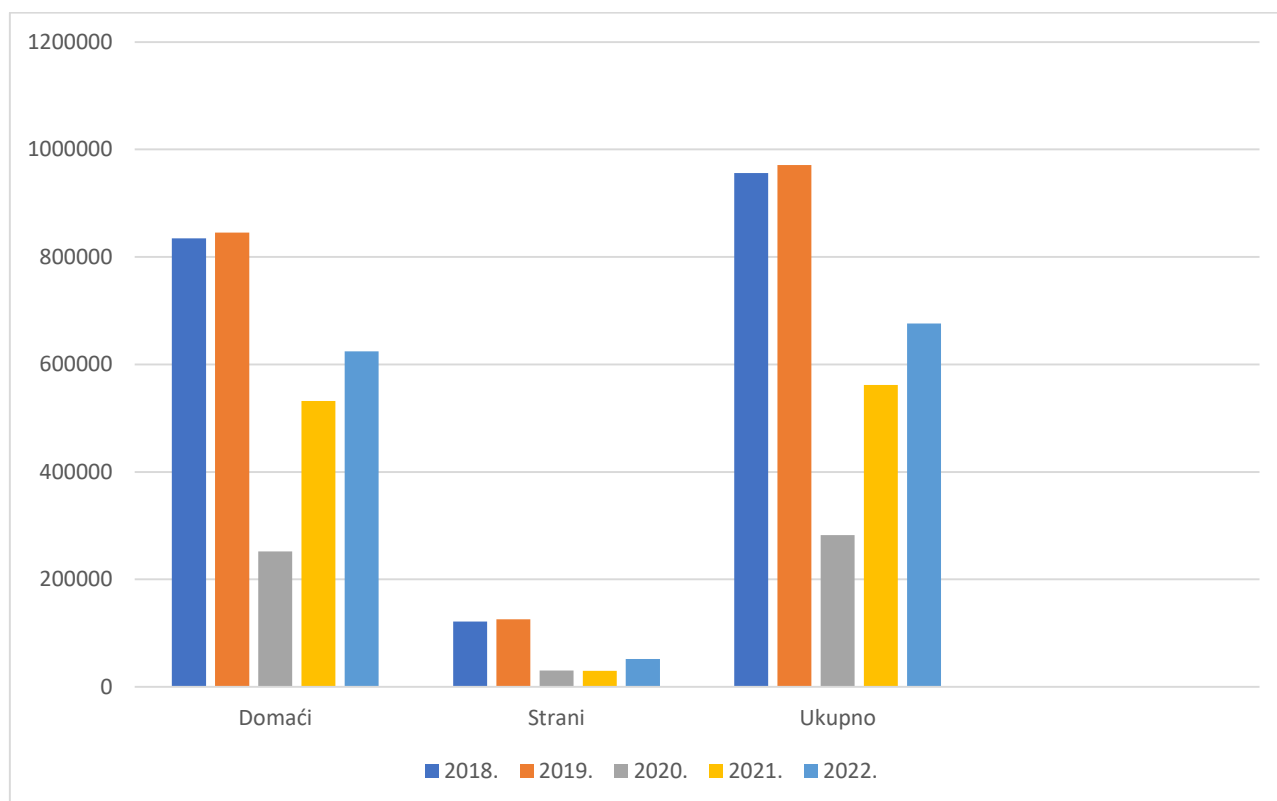
Od tog povijesnog dana, neprebrojne procesije hodočasnika su kročile prema Mariji Bistrici. Već od 1684. godine, ovo sveto mjesto privlači hodočasnike. Svake godine, oko 1.000.000 vjernika okuplja se na pedesetak redovnih hodočašća, koja traju od Bijele nedjelje, početkom travnja, sve do Zahvalnice, krajem listopada.

Najvažnija hodočašća nose tradicionalna imena: Duhovi, Varaždinski zavjet, Zagrebački zavjet, Sveta Margareta, Sveta Ana, Preobraženje Gospodinovo, Uzašašće, Sveti Bartolomej, Ime Marijino i Zahvala. U sklopu razvoja hodočašća, također se razvila i trgovina. Višestoljetna tradicija ovog kraja usko je povezana s proizvodima od meda, gline i drva.

6.2.1. Pregled turističkog prometa svetišta Majke Božje Bistričke

Kako naznačeno u naslovu, ovo poglavlje posvetit će se analizi turističkog prometa, tj. dolaznosti domaćih i stranih turista u razdoblju od 2018. do 2022. godine u hrvatsko nacionalno svetište Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici, kao i broju ostvarenih noćenja.

Grafikon 1. Broj ostvarenih dolazaka domaćih i stranih turista od 2018. do 2022. godine

Izvor: Izrada autora prema statističkim pokazateljima¹⁰

Grafikon 1. prikazuje ostvaren broj dolazaka od 2018. godine do 2022. godine. Prema statističkim podacima tijekom 2018. godine, Marija Bistrica je privukla ukupno

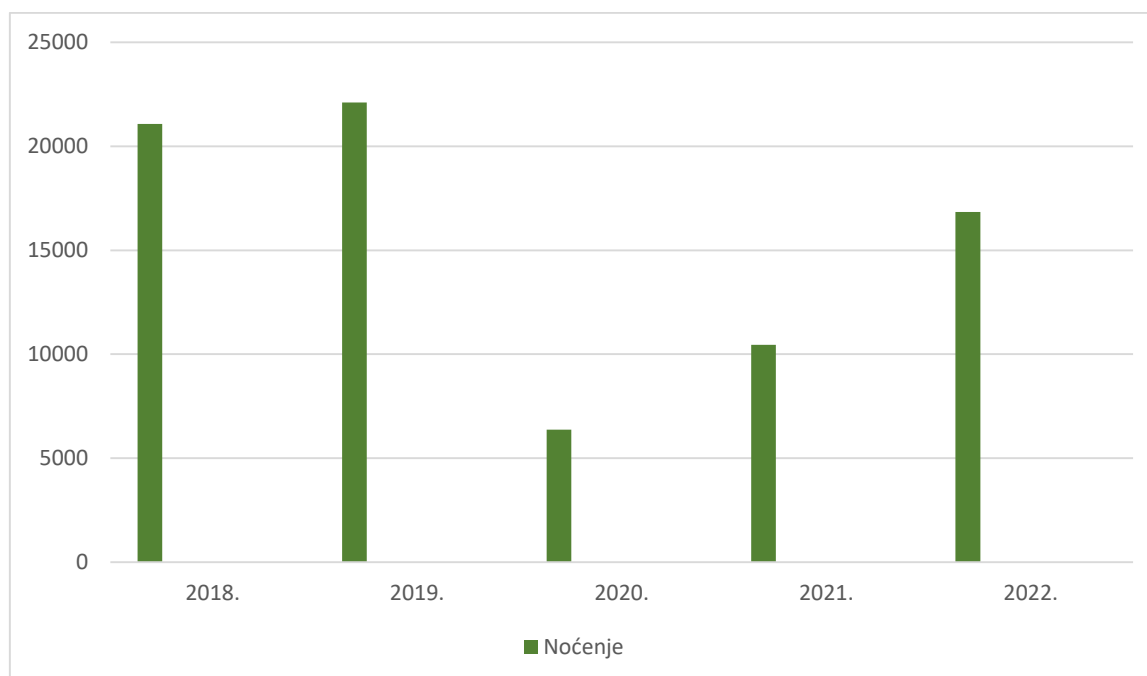
¹⁰ Statistički podatci dostupni na web stranicama Zagorje.hr ; <https://www.zagorje.com/> , Pristup stranici 11. Kolovoza 2023.

956.170 posjetitelja, među kojima se isticalo 121.400 stranih turista. Ovaj pozitivan trend je potvrđen i tokom 2019. godine, kada je zabilježen ukupan broj posjetitelja od 971.250, uključujući impresivnih 125.900 stranih gostiju. Ovo predstavlja povećanje od 15.080 posjetitelja u odnosu na prethodnu godinu.

Međutim, godina 2020. označena je pandemijom koronavirusa, što je imalo značajan utjecaj na turističku industriju. Tijekom te godine, broj posjetitelja Marije Bistrice se smanjio na 282.700, od kojih je 30.500 bilo stranih gostiju. Ovaj značajan pad od čak 70,89% u odnosu na prethodnu godinu negativno je utjecao na sve aspekte turističkih i ugostiteljskih aktivnosti u tom području.

Naime, 2021. godina je donijela oporavak, s rastom broja posjetitelja koji je iznosio 561.700, a među njima se nalazilo 29.700 stranih turista. Pozitivan trend se nastavio i tijekom 2022. godine, s rastom od 20%. Broj dolazaka u Mariju Bisticu u 2022. godini dosegnuo je brojku od 676.000, uključujući 51.800 stranih turista.

Grafikon 2. Broj ostvarenih noćenja od 2018. do 2022. godine

Izvor: Izrada autora na temelju statističkim podataka¹¹

¹¹ Statistički podatci dostupni na web stranicama Zagorje.hr ; <https://www.zagorje.com/> , Pristup stranici 11. Kolovoza 2023

Grafikon 2. ilustrira varijacije u broju ostvarenih noćenja u svetištu Majke Božje Bistričke tijekom razdoblja od 2018. do 2022. godine. Prva godina prikazana na grafikonu je 2018., kada je bilježeno ukupno 21.066 noćenja. Zanimljivo je da su turisti iz Južne Koreje (3.070), Kine (1.531), Poljske (1.999) i Njemačke (607) imali najveći broj ostvarenih noćenja u toj godini.

Sljedeće godine, 2019., bilježi povećanje broja noćenja na 22.106, što je rast od 1.040 noćenja u usporedbi s prethodnom godinom. Poljaci (2.866) i Koreanci (2.555) ostvaruju najviše noćenja, nastavljajući pozitivan trend dolazaka iz tih dviju zemalja. Ovo povećanje broja noćenja također je potaknulo modernizaciju postojećih te otvaranje novih privatnih smještaja.

Godina 2020., obilježena pandemijom, donosi značajno smanjenje u ukupnom broju noćenja na 6.382, predstavljajući smanjenje za čak 71,13% u odnosu na prethodnu godinu. U 2021. godini, bilježimo značajan skok u broju noćenja, povećanje od čak 300%, s ukupno 10.454 ostvarena noćenja. Domaći turisti su ostvarili najveći broj noćenja, dok su među stranim posjetiteljima najaktivniji bili Nijemci, Poljaci i Slovenci.

Pozitivan trend se nastavlja i tijekom 2022. godine, s ukupnim brojem noćenja od 16.835, što predstavlja povećanje od 61% u odnosu na prethodnu godinu. Među stranim turistima, najviše noćenja su ostvarili Poljaci (2.017). Također, Izraelci su značajno povećali svoj broj noćenja s 10 u 2021. na 542 u 2022. godini.

6.3. Svetište Majke Božje Trsatske

Na brdu Trsat smještena je crkva Majke Božje, koja je učinila Trsat posebnim mjestom vjerskog okupljanja. Svetište Majke Božje na Trsatu je najstarije hrvatsko marijansko prošteništa s kontinuiranim štovanjem Majke Božje kroz stoljeća. Ovo svetište je danas ključno marijansko središte u zapadnoj Hrvatskoj i duhovno je jezgro Riječke metropolije koja obuhvaća četiri biskupije: Riječku nadbiskupiju, Porečko-pulsku biskupiju, Krčku biskupiju i Gospićko-senjsku biskupiju. Trsatsko svetište također privlači hodočasnike iz kontinentalnog dijela Hrvatske te iz susjednih zemalja poput Slovenije, Italije i Austrije. (Kesar, 2013, str. 56)

Mnoga vjerska okupljanja, blagdanske proslave i duhovno-kulturni događaji održavaju se na ovom svetištu, dokazujući njegovu privlačnost za mnoge posjetitelje. Pretpostavlja se da Trsat svake godine privuče više od 300 tisuća posjeta, uključujući hodočasnike i turiste.

Legenda o drevnom svetištu Majke Milosti, Majke Božje Trsatske, prenosi priču o nastanku koje seže u prošlost. Prema predaji, 29. svibnja 1291. godine, Sveta kućica iz Nazareta stigla je na brdo Trsat prenesena na krilima anđela. Međutim, nakon tri godine i sedam mjeseci, anđeli su je prenijeli u Loreto, gdje se i danas čuva.

Nakon što je došla vijest o gubitku Svete kućice, a tuga Hrvata bila je neizmjerana, papa Urban V. je 1367. godine poslao sliku Majke Božje pod imenom "Majka milosti" u Trsat. Ova drevna slika je u Rimu bila poznata po svojim čudotvornim svojstvima. Hrvatski hodočasnici su se počeli okupljati pred ovom slikom, a Papa je već u petnaestom stoljeću odobrio poseban oprost onima koji je posjete. Slika se i danas cijeni zbog milosti koju Marija dijeli svojim štovateljima putem nje, te je postavljena na glavnom oltaru crkve. Također, iz crkve se iznosi tijekom raznih procesija, poput Blagdana Gospe Trsatske ili Velike Gospe. Prva crkva Majke Božje Trsatske vjerojatno je postojala već 1419. godine. Knez Nikola I. Frankopan, hrvatski ban, dao je izgraditi prostraniju crkvu koju od 1453. godine trajno naseljavaju franjevci. Put prema svetištu vodi usponom od 561 stuba. Svetište privlači mornare i druge hodočasnike u svako doba, posebno za vrijeme marijanskih blagdana.

Tablica 3. Broj župa koje hodočaste Majci Božjoj Trsatskoj

Naziv nadbiskupije/biskupije	Broj župa
Zagrebačka nadbiskupija	164
Riječka nadbiskupija	10
Zadarska nadbiskupija	8
Varaždinska biskupija	75
Porečko - pulska biskupija	47
Krčka biskupija	50
Sisačka biskupija	40
Bjelovarsko - križevačka biskupija	27
Požeška biskupija	17
Đakovačko - osječka biskupija	7
Gospičko - senjska biskupija	10
Šibenska biskupija	2
Ukupno	457

Izvor: Hegeduš, I., Koščak, I. (2014.) Vjerski turizam u Republici Hrvatskoj. Zbornik radova Međimurskog vleučilišta u Čakovcu, str. 17.-23.

Tijekom svake godine, od 13. do 15. kolovoza, impresivna brojka od oko 40 000 hodočasnika okuplja se u Svetišu Majke Božje Trsatske. Ovi hodočasnici dolaze iz različitih dijelova Hrvatske, ali i iz svih kutaka svijeta, kako bi sudjelovali u proslavi i štovanju Vele Gospe.

6.4. Svetište Gospe Sinjske

U srcu Cetinske krajine, u Sinju, na jugu Hrvatske, smješteno je veličanstveno svetište Gospe Sinjske, najveće marijansko svetište u regiji i mjesto gdje se održava velika procesija. Događaj iz 1715. godine ostavio je dubok pečat u povijesti svetišta i grada. U toj godini, oko 700 ljudi iz Cetine, zajedno s brojnim franjevačkim redovnicima, donijeli su sliku Majke Božje i sklonili se u tvrđavi iznad današnjeg grada Sinja. Ovaj čin zaštite od turske vojske, koja je brojila oko 10.000 vojnika, postao je poznat kao herojski trenutak. Naime, turska vojska je 4. kolovoza počela žestoki napad na grad. Tijekom tri sata intenzivne opsade, franjevci zajedno s narodom su molili pred slikom Majke Božje. Neočekivano, turska vojska se nakon toga povukla bez ikakvog objašnjenja. Nakon nekoliko dana, 15. kolovoza, turski vojnici su napustili Cetinsku krajinu. Prema svjedočanstvima, pred vojnicima koji su opsijedali grad, iznenada se pojavio bijeli lik žene, obasjan snažnim svjetlom. Ovaj

dogadjaj je duboko utisnuo vjerski i povijesni značaj na to mjesto, te je Gospe Sinjske postala predmet štovanja i procesija koje se i danas održavaju.¹²

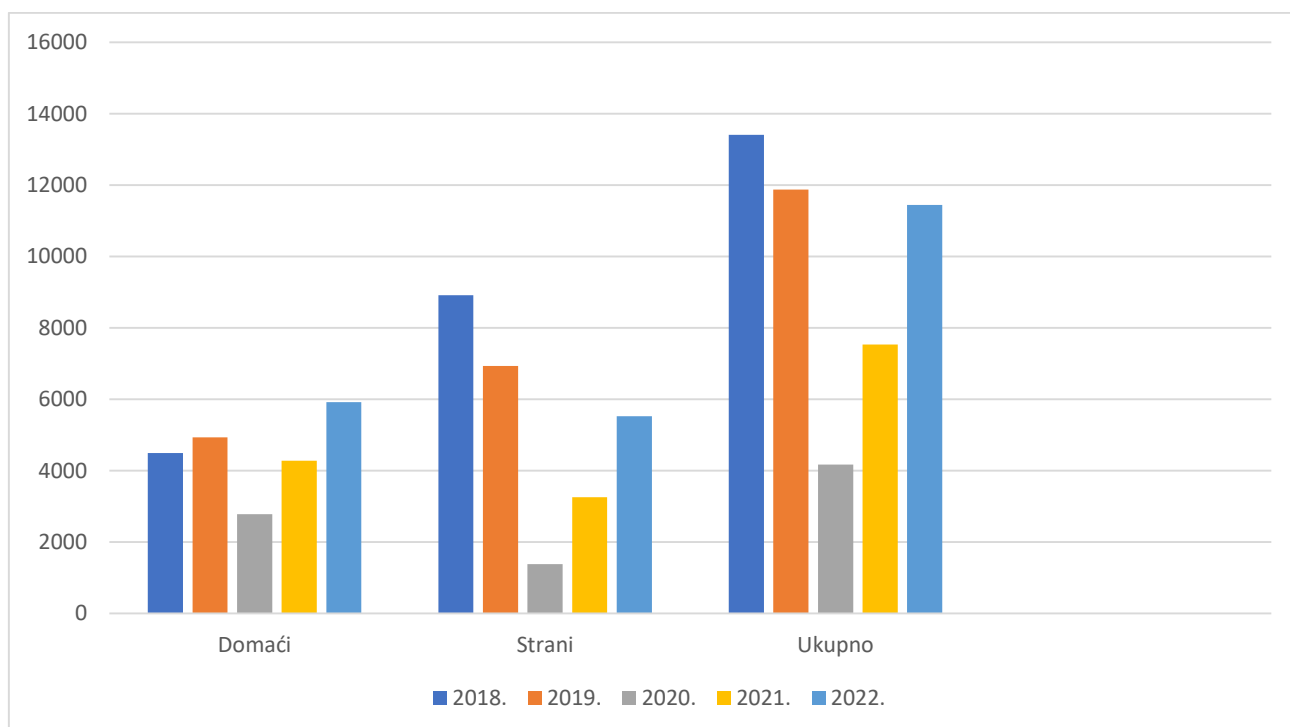
Najznačajnije hodočašće u svetištu odvija se tijekom blagdana Uzašašća, kada mnogi vjernici dolaze ovamo pješice, a neki čak hodaju i bosu kao izraz svoje duboke posvećenosti. Taj događaj dodatno pojačava posebnu atmosferu u gradu Sinju, gdje se blagdan Velike Gospe, 15. kolovoza, uvijek obilježava s posebnim ushitom i poštovanjem. Mnoge su priče zabilježene o ljudima kojima je Sinjska Gospa pružila pomoć, a brojni bolesnici su svjedočili o čudesnom ozdravljenju.

Stanovnici Sinja i Cetinske krajine izražavaju svoju zahvalnost i ljubav prema Gospi zaštitnici tako da prinose vijenac s 12 srebrnih zvijezda. Sinjsko svetište je postalo prepoznatljivo diljem svijeta, posebno među Hrvatima gdje god žive. Hodočasnici dolaze ovamo u potrazi za milošću i blagoslovom Svete Majke Božje. Godišnje se procjenjuje da u Sinj dolazi oko 150 tisuća turista i hodočasnika, svjedočeći o dubokom utjecaju ovog svetišta na vjerski i kulturni život regije.

6.4.1. Turistički promet Svetišta Gospe Sinjske

Grafikon 3. Broj ostvarenih dolazaka domaćih i stranih turista 2018.-2022.

¹² Svetište i Župa Gospe Sinjske, <https://www.gospa-sinjska.hr/index.php/kroz-proslost/568-svetiste-cudotvorne-gospe-sinjske>, Pristup 12. Kolovoza 2023.

Izvor: Izrada autora na temelju statističkih podataka¹³

Na Grafikonu 1. može se vidjeti trend broja dolazaka u razdoblju od 2018. do 2022. godine u Sinju. Prema prikazanim statističkim podacima, tijekom 2018. godine, Sinj je privukao ukupno 13.413 posjetitelja. Unutar tog broja, 8.920 posjetitelja bili su strani turisti, dok je 4.493 posjetitelja bilo domaćih turista. Sljedeće godine, 2019., zabilježen je pad posjetitelja za 1.541, pri čemu se smanjio broj stranih turista, dok je broj domaćih turista porastao na 4.934.

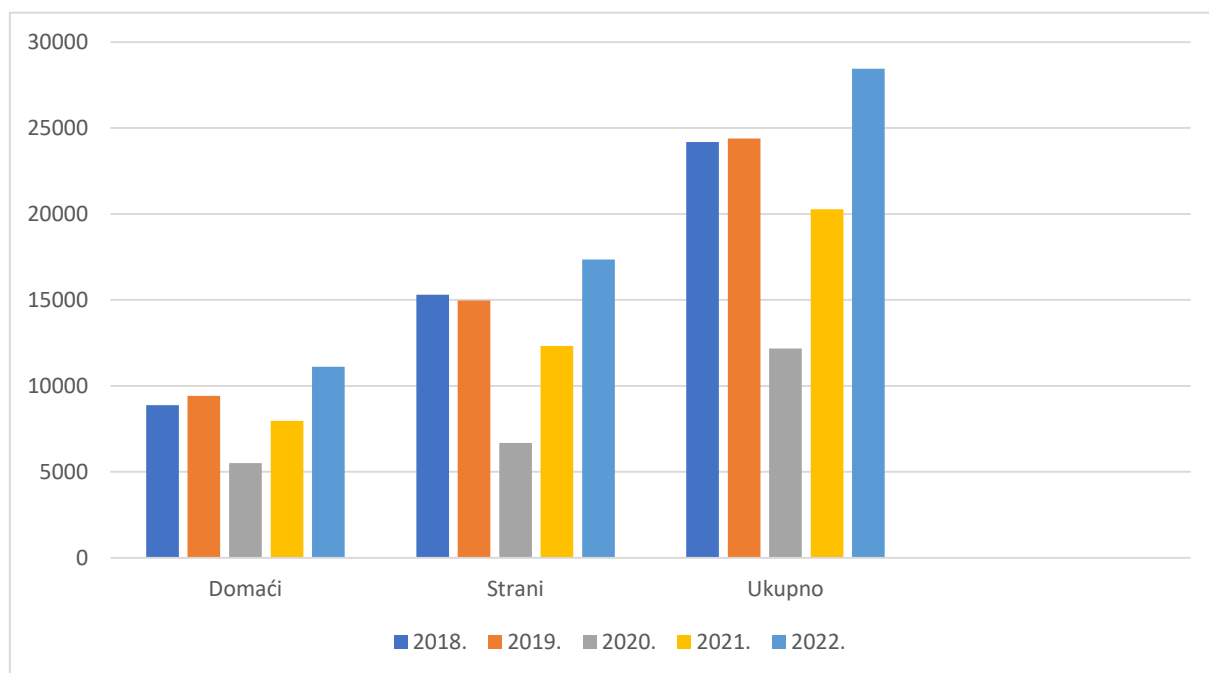
Pandemija koronavirusa značajno je utjecala na turizam, što je jasno vidljivo u podacima za 2020. godinu. Sinj je doživio znatan pad u broju turista za čak 65%, s ukupno 4.170 posjetitelja.

U 2021. godini dolazi do blagog rasta broja turista, dostižući konačni broj od 7.538 posjetitelja. Tek u 2022. godini, Sinj bilježi značajan oporavak, s povećanjem broja turista za čak 52%. Ukupan broj posjetitelja doseže 11.450, no i dalje se vidi da Sinj nije u potpunosti oporavljen od pandemijskog utjecaja. Ovi podaci jasno pokazuju kako su promjene u turističkom prometu tijekom navedenog razdoblja označile

¹³ Statistički podatci dostupni na Dalmatia.hr, <https://www.dalmatia.hr/hr/statistike>, Pristup stranici 12. Kolovoza 2023.

izazove i oporavke u industriji turizma u Sinju.

Grafikon 4. Broj ostvarenih noćenja 2018.-2022

Izvor: Izrada autora na temelju statističkih podataka¹⁴

Na Grafikonu 2. je prikazano broj ostvarenih noćenja u općini Sinj tijekom razdoblja od 2018. do 2022. godine. Počevši s 2018. godinom, na grafikonu se vidi da je zabilježeno ukupno 24.187 noćenja. U sljedećoj godini, 2019., bilježi se blagi porast broja noćenja na 24.387, što predstavlja povećanje od 200 noćenja u usporedbi s prethodnom godinom.

Pandemijska godina 2020. donosi značajno smanjenje u ukupnom broju noćenja na 12.179, što predstavlja smanjenje za impresivnih 50.06% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2021. godini, vidljivo je ponovno povećanje broja noćenja, s ukupno ostvarenih 20.279 noćenja, što ukazuje na postupni oporavak.

Nastavljajući pozitivan trend, 2022. godina bilježi značajan skok u broju noćenja, dostižući ukupno 28.451 ostvareno noćenje. Ovo povećanje od 40.30% u odnosu na

¹⁴ Statistički podatci dostupni na Dalmatia.hr, <https://www.dalmatia.hr/hr/statistike>, Pristup stranici 12. Kolovoza 2023.

prethodnu godinu svjedoči o oporavku i rastu turističkog prometa u općini Sinj.

6.5. Nacionalno svetište Sv. Josipa

Nacionalno svetište sv. Josipa smješteno je u Karlovcu. Hrvatski biskupi su to svetište proglasili Nacionalnim svetištem svetog Josipa Crkve u Hrvata 15. travnja 1987. godine. Zaštitnik grada Karlovca je sveti Josip, a njegov blagdan se svečanim središnjim slavljem u samom Nacionalnom svetištu svetog Josipa obilježava svake godine 19. ožujka.¹⁵

Izgradnja samog svetišta, koje je ujedno jedna od najmlađih crkava u Karlovcu, započela je 1968. godine. Tog 14. srpnja, nedjelje, kamenu temeljcu su udijeljeni blagoslovi od strane pomoćnog zagrebačkog biskupa mons. Franje Kuharića.

Slika 9. Pogled na svetište

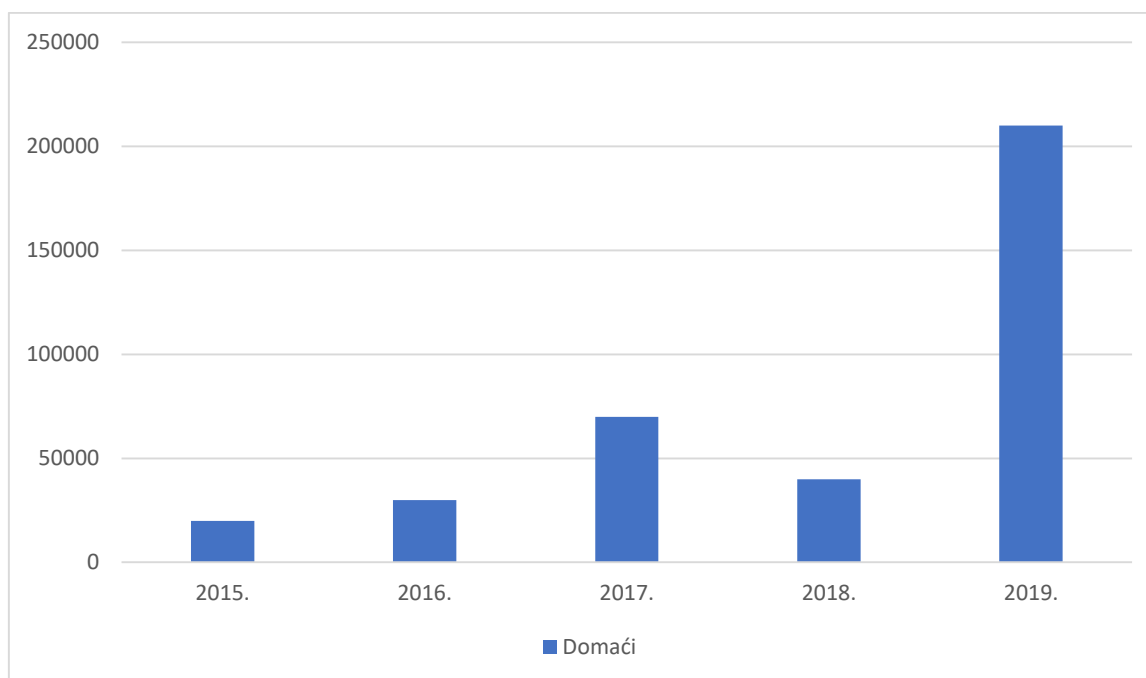
¹⁵ Sveti Josip.com, <https://svetijosip.com/nacionalno-svetiste-svetog-josipa/o-nacionalnom-svetistu-svetog-josipa> Pristup stranici 15. Kolovoza 2023.

Izvor: <https://www.svetijosip.com/>

Svetište privlači brojne hodočasnike, a dani s najvećom posjećenošću su, kao što je već navedeno, blagdani svetog Josipa. Ti dani su 19. ožujka, kada se slavi sveti Josip, zaručnik Blažene Djevice Marije, 1. svibnja, kada se slavi sveti Josip Radnik, te 10. lipnja, kada se slavi sveti Josip kao zaštitnik Hrvatske i hrvatskog naroda.

Grafikon 5. Broj ostvarenih dolazaka u svetište Sv. Josip 2015.-2019.

Izvor: Izrada autora na temelju podataka iz nacionalnog svetišta svetog Josipa Crkve u Hrvata u Karlovcu¹⁶

Grafikon 5. prikazuje broj dolazaka domaćih turista u razdoblju od 2015. do 2019. godine u Nacionalno svetište svetog Josipa Crkve u Hrvata u Karlovcu. Napominjemo da statistički podaci nisu ažurirani nakon 2019. godine.

Najveći broj dolazaka ostvaren od strane domaćih turista bio je u 2017. godini, kada je zabilježeno 70,000 dolazaka. Taj porast je povezan s time što je 2017. godina proglašena godinom svetog Josipa u Zagrebačkoj nadbiskupiji, što je doprinijelo povećanju broja hodočasnika u svetištu.

Najmanji broj dolazaka turista zabilježen je 2015. godine, kada je zabilježeno 20,000 dolazaka. Kada se usporede dolasci domaćih i stranih turista, primjećuje se značajno veća posjećenost domaćih turista. Nema dostupnih podataka o broju dolazaka stranih turista, što ukazuje na izazove vezane za vjerski turizam u Hrvatskoj općenito, kao i u ovom svetištu. To ukazuje na činjenicu da je naglasak previše usmjeren prema domaćim turistima.

¹⁶ Sveti Josip.com, <https://svetijosip.com/index.php/nacionalno-svetiste-svetog-josipa/> , Pristup stranici 17. Kolovoza 2023.

7. SWOT analiza vjerskog turizma u Republici Hrvatskoj

Uprkos potencijalu, Hrvatska još uvijek nije u potpunosti prepoznala prednosti vjerskog turizma, što jasno pokazuju podaci prikupljeni u okviru ovog istraživanja. Postojeći problemi utječu na turistički proizvod vjerskog turizma, iako se ovaj naziv može koristiti s oprezom, budući da njegova strukturiranost i sam koncept nisu dovoljno razvijeni unutar hrvatskog turizma.

Prije nego što se analiziraju osnovni problemi i nedostaci, potrebno je izložiti SWOT analizu vjerskog turizma u Hrvatskoj kako bi se bolje razumjele snage, slabosti, prilike i prijetnje ovog segmenta turizma.

SNAGE <ul style="list-style-type: none">• Bogata vjerska baština s brojnim svetištima i crkvama.• Kulturni i duhovni značaj svetišta za lokalno stanovništvo i vjernike.• Potencijal za diversifikaciju turističke ponude i privlačenje različitih skupina turista.• Ugodni klimatski uvjeti.• Izvrsna prometna povezanost – strateška geografska pozicija.	SLABOSTI <ul style="list-style-type: none">• Nedovoljna promocija vjerskog turizma na nacionalnoj i međunarodnoj razini.• Nedostatna infrastruktura i sadržaji prilagođeni potrebama vjerskih turista.• Nedostatak koordinacije između crkava, turističkih agencija i vlasti.• Utjecaji iz Domovinskog rata i razaranja.• Odsutnost jasne strategije razvoja.
PRILIKE <ul style="list-style-type: none">• Rastući interes za duhovnim i kulturnim iskustvima među turistima.• Potencijal za razvoj specijaliziranih turističkih ruta i paketa vezanih uz vjerske	PRIJETNJE <ul style="list-style-type: none">• Konkurencija drugih destinacija koje su već uspostavile vjerski turizam.• Nedostatak standardiziranih usluga i kvalitete iskustva za vjerske turiste.

<p>destinacije.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećanje svijesti o vjerskom naslijeđu i duhovnosti među putnicima. • Unapređenje promocije Hrvatske kao vjerske turističke destinacije. • Proširenje trajanja turističke sezone. • Poticanje razvoja kontinentalnih regija. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak podrške i financiranja za razvoj vjerskog turizma od strane relevantnih institucija. • Daljnja integracija vjerskog turizma u okvir kulturnog turizma.
--	--

Ova SWOT analiza jasno pokazuje da postoji veliki potencijal za razvoj vjerskog turizma u Hrvatskoj, ali da su potrebni značajni naponi kako bi se prevladali postojeći izazovi i maksimalno iskoristile prilike. Društvena koordinacija, infrastrukturna podrška i adekvatna promocija igraju ključnu ulogu u razvoju ovog važnog segmenta turizma.

7.1. SWOT analiza svetišta Majke Božje Bistričke

Ovo svetište, koje je duboko ukorijenjeno u vjerskoj tradiciji i kulturi Hrvatske, predstavlja ključnu točku za hodočasnike i turiste koji traže duhovno iskustvo. Kroz SWOT analizu, istražiti ćemo kako se svetište može izgrađivati na svojim snagama, prevladavati slabosti, iskoristiti prilike i suočiti se s prijetnjama kako bi zadržalo svoj poseban status i privuklo širok spektar posjetitelja.

<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bogata povijest i tradicija svetišta. • Velika vjerska važnost i značaj kao nacionalno svetište. • Privlači veliki broj hodočasnika i vjernika. • Kulturološka i duhovna vrijednost 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ograničeni resursi za infrastrukturno poboljšanje. • Ovisnost o sezonskom turizmu i blagdanima. • Moguća prevelika koncentracija posjeta tijekom određenih perioda.
--	--

<p>kao centar religioznih događanja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznatljivost lokacije svetišta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potreba za modernizacijom i prilagodbom suvremenim potrebama. • Ograničena promocija izvan vjerskih krugova.
<p>PRILIKE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvoj vjerskog turizma kao alternativnog oblika turističkog iskustva. • Povećanje broja turista tražeći duhovna iskustva i duhovno obogaćenje. • Povezivanje s kulturnim događanjima i tradicijom regije. • Mogućnost razvoja novih turističkih sadržaja i usluga. • Potencijal za unaprjeđenje infrastrukture i turističke ponude. 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkurencija drugih svetišta i destinacija u vjerskom turizmu. • Nepredvidive okolnosti kao što su prirodne katastrofe i pandemije. • Negativna percepcija unutar sekularnih skupina. • Financijski izazovi za održavanje i unaprjeđenje svetišta. • Ovisnost o vanjskim faktorima poput ekonomske stabilnosti i političkih događanja.

U konačnici, svetište Marije Bistrice ima osnovu za daljnji razvoj i rast, uz potrebu za strateškim planiranjem, suradnjom sa relevantnim dionicima i prilagodbom suvremenim zahtjevima posjetitelja.

7.2. SWOT analiza Feste Sv. Vlahe u Dubrovniku

Posvećena zaštitniku grada svetom Vlahu, ova festa slavi se već stoljećima i privlači brojne posjetitelje iz unutarnjih i vanjskih područja. SWOT analiza ovog događanja pomoći će nam sagledati unutarnje i vanjske faktore koji utječu na njegovu uspješnost i održivost.

<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dubrovnik obiluje brojnim, raznolikim i privlačnim kulturnim blagom. • Dio te kulturne baštine prepoznat je i čini karakterističan identitet Dubrovnika i njegove okolice. • Smještajni kapaciteti, uključujući hotele i privatne smještaje, omogućuju dovoljno mjesta za posjetitelje. • Izuzetno visoka kvaliteta pružena je u mnogim kulturnim programima. 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećanje interesa za specifičnim oblicima turizma s kontinuiranim rastom potražnje. • Obogaćivanje turističke ponude s rezultatom većih prihoda iz turizma. • Organizacija manifestacije kao značajan motiv za posjećivanje destinacije. • Aktivna promocija dubrovačke sakralne baštine kao privlačnog segmenta.
<p>PRILIKE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Značajni financijski zahtjevi za održavanje kulturnih manifestacija i potreba za modernizacijom prezentacije. • Fokusiranost na ljetnu sezonu kao glavni period aktivnosti. • Nedostatak jasne vizije za daljnji razvoj. • Odsutnost adekvatne upravljačke strukture za organizaciju i vođenje manifestacije. 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paralelna organizacija različitih vrsta manifestacija u neposrednoj blizini. • Sužavanje fokusa manifestacije isključivo na njen vjerski aspekt.

Festa svetog Vlaha u Dubrovniku ima duboku kulturnu i vjersku važnost te potencijal da privuče turiste i promovira kulturni turizam. Kroz pažljivo planiranje i promociju, festa svetog Vlaha može nastaviti oplemenjivati kulturnu i duhovnu scenu Dubrovnika.

8. Zaključak

Zaključak istraživanja vjerskog turizma u Hrvatskoj ukazuje na njegov izniman potencijal i važnost kao oblika turističke privlačnosti. Iako postoje određeni izazovi i nedostaci, kao što su nedostatna strategija razvoja, problemi u smještajnoj infrastrukturi te koncentracija na domaće goste, vjerski turizam nosi sa sobom brojne prednosti i prilike.

Vjerski turizam obogaćuje turističku ponudu Republike Hrvatske, doprinoseći raznolikosti iskustava za posjetitelje. Bogata kulturna i sakralna baština, posebno brojna marijanska svetišta, predstavljaju dragocjene resurse koji mogu privući domaće i strane turiste. Važno je naglasiti da vjerski turizam nije samo manifestacija religijskog vjerovanja, već i izvor kulturnog, duhovnog i povijesnog bogatstva koje treba promovirati.

Napredak u vjerskom turizmu zahtijeva pažljivo planiranje, suradnju između različitih dionika, te ulaganje u infrastrukturu i obrazovanje. Ključno je razviti jasnu strategiju koja će usmjeriti razvoj vjerskog turizma prema održivosti, raznovrsnosti ponude te privlačenju međunarodnih posjetitelja.

Vjerski turizam može biti važan doprinos cjelokupnom turističkom sektoru u Hrvatskoj, potičući ekonomski rast, očuvanje kulturne baštine te interakciju i razmjenu među različitim kulturama i vjerskim zajednicama. Kroz aktivno promoviranje vjerskog turizma i osiguravanje kvalitete turističke ponude, Republika Hrvatska ima priliku izgraditi prepoznatljiv identitet kao destinacija koja nudi ne samo prirodnu ljepotu, već i duhovnu i kulturnu inspiraciju putem vjerskih iskustava.

Popis literature

Knjige:

- Dugandija, N.,(1986.): Religija i nacija, Centar za kulturnu djelatnost, Zagreb
- Kesar, O.,(2013.): Vjerski turizam, Mikrorad d.o.o., Zagreb
- Magaš, D.,(2003.): Menadžment turističke destinacije i organizacije, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija
- Vinjanin, J.S.,(1952.): Turizam, Instruktor, Zagreb
- Vukonić, B.,(1990.): Turizam i religija, Školska knjiga, Zagreb
- Čorak, S., Mikačić, V.,(2006.): Hrvatski turizam: Plavo, Bijelo, Zeleno, Institut za turizam, Zagreb
- Bahtijević, Š.,(1976.): Religijska situacija u našoj suvremenosti, Golden marketing, Zagreb
- Cerović,Z.(2008.): Animacija u turizmu, ponudi, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija
- Cerović, Z., Zanketić P.,(2014.): Menadžment hodočašća i vjerskih događaja, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija

Članci:

- Vizjak, A.,(1993.): Vjerski turizam kao novi oblik turizma, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, str. 4, Opatija

Internet stranice:

- Punkufer.hr, Dostupno na <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/europa-i-svijet/pet-najvecih-svetista-koja-privlace-hodocasnike---301460.html> (Pristup stranici 15. Srpnja 2023.)

Popis slika

- Slika 1. Oblici vjerskog turizma, str. 5
- Slika 2. Elementi hodočašća, str. 7
- Slika 3. Zagrebačka džamija, str. 28
- Slika 4. Crkva Preobraženja Gospodnjeg, str. 32
- Slika 5. Festa Sv. Vlaha, str. 36
- Slika 6. Za Križen, str. 39
- Slika 7. Svetište Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici, str. 43
- Slika 8. Kip Majke Božje Bistričke, str. 45
- Slika 9. Pogled na svetište, str. 54

Popis tablica

- Tablica 1. Stanovništvo prema vjeri, str. 26
- Tablica 2. Pozitivni utjecaji Islamskog centra, str. 29
- Tablica 3. Broj župa koje hodočaste Majci Božjoj Trsatskoj, str. 49

Popis grafikona

- Grafikon 1. Broj ostvarenih dolazaka domaćih i stranih turista od 2018. do 2022. godine, str. 46
- Grafikon 2. Broj ostvarenih noćenja od 2018. do 2022. godine, str. 47
- Grafikon 3. Broj ostvarenih dolazaka domaćih i stranih turista od 2018. do 2022., str. 51
- Grafikon 4. Broj ostvarenih noćenja od 2018. do 2022., str. 52
- Grafikon 5. Broj ostvarenih dolazaka u svetište Sv. Josip od 2015. do 2019., str. 55